

جمهوری اسلامی ایران

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

برنامه درسی

بازنگری شده

دوره: کارشناسی ارشد

رشته فلسفه دین

گروه: علوم انسانی

براساس نامه شماره ۹۵/۷۶۲۴/دش مورخ ۹۵/۴/۲۹ شورای تحول و ارتقای
علوم انسانی برنامه بازنگری شده در یکصد و هفدهمین جلسه مورخ ۱۳۹۵/۱/۳۰
شورای تحول و ارتقای علوم انسانی به تصویب رسیده است.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

برنامه درسی دوره کارشناسی ارشد رشته فلسفه دین

با استناد نامه شماره ۹۵/۷۶۲۴/دش مورخ ۹۵/۴/۲۹ شورای تحول و ارتقای علوم انسانی برنامه بازنگری شده رشته فلسفه دین در یکصد و هفدهمین جلسه مورخ ۹۵/۰۱/۳۰ شورای تحول و ارتقای علوم انسانی به شرح زیر مورد تصویب قرار گرفت:

ماده ۱- این برنامه از تاریخ ۹۵/۰۱/۳۰ جایگزین برنامه درسی مقطع کارشناسی ارشد رشته فلسفه دین مصوب ۴۹۸ مورخ ۱۳۸۲/۹/۸، شد و برای دانشجویانی که از این به بعد وارد دانشگاه می شوند لازم الاجرا می باشد.

ماده ۲- برنامه درسی بازنگری شده مقطع کارشناسی ارشد رشته فلسفه دین در سه فصل: مشخصات کلی، جداول و سرفصل دروس برای اجرا به دانشگاههای مجری ابلاغ می شود.

عبدالرحیم نوه ابراهیم

مدیر شورای عالی برنامه ریزی آموزشی

رئیس

برنامه درسی

مقطع کارشناسی ارشد

رشته فلسفه دین

کارگروه ویژه فلسفه دین و کلام جدید

برنامه درسی

مقطع کارشناسی ارشد

رشته فلسفه دین

کارگروه ویژه فلسفه دین و کلام جدید

فلسفه دین

مقدمه

با عنایت به اینکه جامعه اسلامی ایران می‌کوشد پیشتاز ارائه الگوهای فردی - اجتماعی مبتنی بر دین اسلام در عرصه جهانی باشد و نظر به اینکه مباحث زیربنایی دین یکی از فعال‌ترین و سرزنده‌ترین حوزه‌های فکری و عناوین پژوهشی روزگار ماست، نیاز به ارائه فلسفه دین اسلامی و مواجهه با جریان‌های ضددینی و پاسخگویی به معضلات فکری جامعه در زمینه فلسفه دین از جمله ضروریات است و لازم است مباحث و مسائل مطرح در حوزه فلسفه دین غربی در سطح جامعه مورد تحلیل و بررسی دقیق قرار گیرد و با بهره‌مندی از مبانی حکمت و تفکر اسلامی و با محوریت چهار معیار اسلامی‌سازی، بومی‌سازی، روزآمدی و کارآمدی به تولید فلسفه دین اسلامی و ترویج و تعمیق مباحث دینی پرداخته شود.

تعریف رشته

فلسفه دین به حوزه‌ای از فعالیت‌های علمی اطلاق می‌شود که به تحلیل عقلانی درباره دین و آموزه‌های بنیادین دین می‌پردازد. به عبارت دیگر فلسفه دین دانشی است که با رویکرد فلسفی درباره دین، آموزه‌های اصلی آن مطالعه می‌کند.

ضرورت و اهمیت این رشته

الف) نیاز روزافزون اندیشه‌ورزان کشور به مبانی نظری عرصه‌های دینی و تألیف و ترجمه و تحقیق در این حیطه از مهمترین اولویت‌های ایجاد این رشته و تعمیق مباحث آن است.

ب) گرایش بسیار نسل جوان کشور به کندوکاو در مبانی تفکر دینی و وجود چالش‌های جدی در این زمینه ضرورت تحصیل این رشته را بیشتر می‌کند.

ج) با توجه به پویایی پژوهش‌های دینی و فلسفی در کشور نیاز جدی به اسلامی‌سازی، بومی‌سازی، روزآمدی و کارآمدی مباحث فلسفه دین در سطح جامعه احساس می‌شود.

د) با توجه به اینکه ایران در میان کشورهای اسلامی پیشتاز نگرش و ارائه‌دهنده الگوهای دینی بوده و در سطح جهانی نیز مهمترین داعیه‌دار دفاع از حریم دین اسلام قلمداد می‌شود، بررسی عمیق مبانی دینی و تحلیل و بررسی آنها و تربیت اندیشمندان پاسخگو در این زمینه بسیار ضروری است.

اهداف

۱. اسلامی‌سازی، بومی‌سازی، روزآمدی و کارآمدی مباحث فلسفه دین
۲. آشنایی با مکاتب و آراء معارض در قلمرو فلسفه دین و نقد آنها

۳. پاسخ به شبهات و سؤالات مطرح در زمینه مبانی و مسائل فلسفه دین
۴. تربیت اندیشمندان اسلامی برای پاسخگویی به شبهات به‌روز فلسفه دین
۵. تأسیس و توسعه فلسفه دین اسلامی

طول دوره و واحدها

مطابق آئین نامه دوره کارشناسی ارشد است.

شرایط ورود

مطابق ضوابط و مقررات وزارت علوم، تحقیقات و فناوری است.

تعداد واحد	درس
۱۲	اختصاصی
۱۶	اختیاری
۴	پایان نامه
۳۲	مجموع

تعداد واحد	درس جبرانی
۲	زبان تخصصی
۴	فلسفه اسلامی
۶	مجموع

درس اختصاصی

کد درس	نام درس	تعداد واحد	نظری	عملی	پیش نیاز
۱	چیستی و خاستگاه دین	۲	۲	-	
۲	براهین اثبات وجود خدا و صفات او	۲	۲	-	
۳	الهیات و مسئله شر (تطبیقی)	۲	۲	-	
۴	نبوت، وحی و تجربه دینی	۲	۲	-	
۵	حقانیت دین و رستگاری بشر	۲	۲	-	
۶	علم و دین	۲	۲	-	

دروس اختیاری^۱

پیش نیاز	عملی	نظری	تعداد واحد	نام درس	کد درس
	-	۲	۲	دین و اخلاق	۱
	-	۲	۲	دین و فرهنگ	۲
	-	۲	۲	دین و سبک زندگی (حیات طیبه)	۳
	-	۲	۲	زبان دین	۴
	-	۲	۲	انسان شناسی	۵
	-	۲	۲	اعجاز	۶
	-	۲	۲	جاودانگی نفس و مساله آخرت	۷
	-	۲	۲	منطق فهم دین	۸
	-	۲	۲	قلمرو دین و جامعیت آن	۹
	-	۲	۲	عقل و دین	۱۰
	-	۲	۲	الهیات تطبیقی (تاریخ تدوین کتب آسمانی و محورهای موضوعی)	۱۱

^۱ - لازم به ذکر است که دانشجویان از میان واحدهای اختیاری فوق، تنها مجاز به انتخاب ۱۶ واحد می‌باشند.

دروس اختصاصی

چیستی و خاستگاه دین

دروس پیش نیاز: ندارد	نظری	جبرانی	نوع واحد	تعداد واحد: ۲ واحد	عنوان درس به فارسی: چیستی و خاستگاه دین	
	عملی					
	نظری	پایه		تعداد ساعت: ۳۲	عنوان درس به انگلیسی: The nature and origin of Religion	
	عملی					
	نظری	الزامی		آموزش تکمیلی علمی: دارد ☐		
	عملی					
	نظری	اختیاری		کارگاه ☐		
	عملی					
ندارد ☒			سفر علمی ☐			
☐ سمینار			آزمایشگاه ☐			

هدف:

- آشنایی با هویت و ویژگی‌های دین حق و دیدگاه‌های مختلف در باب خاستگاه دین و ارائه دیدگاه اسلامی در این باب.

سرفصل‌ها

الف: چیستی دین:

- ۱- ضرورت دین
- ۲- بستر رشد و تحول تعریف دین
- ۳- دین و رشته‌های دین‌پژوهی (مانند تدین، ایمان، فلسفه دین، کلام، روانشناسی دین و جامعه‌شناسی دین)
- ۴- رابطه دین با هر یک از رشته‌های دین‌پژوهی
- ۵- انواع تعاریف دین
- ۶- اهداف و کارکردها
- ۷- ارکان و مؤلفه‌ها
- ۸- منابع دین
- ۹- معیار حقانیت دین.

ب: خاستگاه دین:

۱. تحلیل معنای خاستگاه
۲. میان دین و تدین
۳. انواع رویکردها در بحث خاستگاه اعم از خاستگاه فاعلی یا قابل و غایی
۴. فرق میان چیستی و خاستگاه
۵. بستر رشد و تحول دیدگاه‌ها
۶. پیش‌فرض‌ها و طرح صحیح مسئله
۷. علل گرایش به مادی‌گری
۸. بیان دیدگاه الهی (یهودیت و مسیحیت و اسلام)
۹. بیان دیدگاه غیرالهی اعم از الحادی و سکولار

منابع

۱. اسمارت، نینیان (۱۳۸۹). دین‌پژوهی، ترجمه بهاء‌الدین خرمشاهی، تهران: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
۲. پالس، دانیل (۱۳۸۲). هفت نظریه در باب دین، چاپ اول، ترجمه محمد عزیز بختیاری، قم: موسسه آموزشی پژوهشی امام خمینی (ره)
۳. توکلی، غلامحسین (۱۳۸۳). رویکردی انتقادی به خاستگاه دین از نگاه فروید، تهران: دفتر پژوهش و نشر سهروردی
۴. جعفری، محمدتقی (۱۳۷۶). ترجمه و تفسیر نهج‌البلاغه، جلد اول، تهران: دفتر نشر فرهنگ اسلامی
۵. جعفری، محمدتقی (۱۳۹۴). فلسفه دین، به کوشش عبدا... نصری، تهران: پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی
۶. جوادی آملی، عبدا... (۱۳۹۲). دین‌شناسی، محمدرضا مصطفی‌پور (محقق)، قم: اسراء
۷. خواص، امیر و سید علی‌اکبر حسینی قلعه بهمن (۱۳۸۸). منشأ دین، بررسی و نقد نظریه‌ها، تهران: پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی
۸. دورکیم، امیل (۱۳۸۳). صور بنیانی حیات دینی، ترجمه باقر پرهام، تهران: نشر مرکز
۹. راسل، برتراند (۱۳۵۱). چرا مسیحی نیستیم، ترجمه عبدالعلی دستغیب، تهران: نشر فرهنگ

۱۰. الستون، ویلیام؛ میلتنون بینگر و محمد لگنهاوزن (۱۳۷۶). *دین و چشم‌اندازهای نو*، ترجمه غلامحسین توکلی، قم: دفتر تبلیغات اسلامی
۱۱. طباطبایی، سید محمدحسین (۱۳۷۵). *تفسیر المیزان*، چاپ پنجم، قم: دفتر انتشارات اسلامی جامعه مدرسین حوزه علمیه قم
۱۲. فروید، زیگموند (۱۳۴۲). *آینده یک پندار*، ترجمه هاشم رضی، تهران: نشر آسیا
۱۳. فروید، زیگموند (۱۳۹۳). *روانکاوی و دین*، چاپ هفتم، ترجمه آرسن نظریان، تهران: نشر مروارید
۱۴. قائمی‌نیا، علیرضا (۱۳۷۹). *درآمدی بر منشأ دین*، قم: نشر معارف
۱۵. محمدرضایی، محمد (۱۳۸۱). *جستارهای در کلام جدید*، تهران: انتشارات سمت
۱۶. مطهری، مرتضی (۱۳۹۱). *فطرت*، چاپ بیست و چهارم، تهران: نشر صدرا
۱۷. مکارم شیرازی، ناصر (۱۳۶۱). *انگیزه پیدایش مذاهب*، قم: انتشارات هدف
۱۸. میشل، توماس (۱۳۷۷). *کلام مسیحی*، چاپ اول، ترجمه حسین توفیقی، تهران: مرکز مطالعات و تحقیقات ادیان و مذاهب
۱۹. نصری، عبدا... (۱۳۷۳). *خدا در اندیشه بشر*، تهران: انتشارات علامه طباطبایی
20. Basely, M. *Towards a Metaphysics of the Sacred*.
21. Durkheim, E. (1912). *Elementary Forms of the Religious Life*. (Oxford World's Classics): Translated by Carol Cosman. ISBN 0-19-954012-8
22. Eliade, M. (1996). *Patterns in Comparative Religion*. Translated by Rosemary Sheed. New York: Meridian.
23. James, W. (1902). *The Varieties of Religious Experience*. New York: Longmans, Green.
24. Kenny, A. (1992). *What is Faith?* Oxford: Oxford University Press
25. Morris, B. (1987). *Antropological Studies of Religion*. London: University of London ISBN: 9780521339919
26. Otto, R. (1994). *Mysticism, East and West: A Comparative Analysis of the Nature of Mysticism*. Trans. B. L. Bracey and R. C. Payne. New York: Macmillan.
27. Pals, D. L. (1996). *Seven Theories of Religion*. Oxford: Oxford University Press.
28. Preus, J. S. (1996). *Explaining Religion*. Oxford: Oxford University Press.
29. Schliermacher, F. (1958) *On Religion: Speeches to its Cultured Despisers*, Trans. John Oman, New York: Harper & Row.

30. Steven M. Cahn (ed.) (2009). *Exploring Philosophy of Religion*. Oxford: Oxford University Press.
31. Yandell, K. (1994). *The Epistemology of Religious Experience*. Cambridge University Press.

براهین اثبات وجود خدا و صفات او

دروس پیش‌نیاز: ندارد	نظری	جبرانی	نوع واحد	تعداد واحد: ۲ واحد	عنوان درس به فارسی: براهین اثبات وجود خدا و صفات او
	عملی				
	نظری	پایه		تعداد ساعت: ۳۲	عنوان درس به انگلیسی: Arguments for the existence of God and His attributions
	عملی				
	نظری	الزامی		☒ ندارد ☐ آموزش تکمیلی علمی: دارد ☐ کارگاه ☐ سفر علمی ☐ سمینار ☐ آزمایشگاه	
	عملی				
	نظری	اختیاری			
	عملی				

هدف:

- آشنایی با صفات الهی خداوند و مهم‌ترین استدلال‌های وجود خدا.

سرفصل‌ها

الف. براهین اثبات وجود خدا

کلیات

- برهان‌پذیری وجود خدا
- برهان‌ناپذیری وجود خدا
- معنای برهان
- تقسیم‌بندی براهین

انواع براهین

۱. برهان وجوب و امکان

- بررسی مفاهیم امکان و وجوب
- اصل علیت
- امتناع دور و تسلسل
- انتقادات:
- هیوم
- کانت

راسل

نظریات علمی و برهان وجوب و امکان (هاوکینگ، داوکینز و هایزنبرگ)

۲. برهان نظم

تعریف مفهوم نظم

قرائت‌های مختلف برهان نظم

برهان هدفمندی

برهان نظم از موارد جزئی

برهان هماهنگی در کل عالم

اشکالات برهان نظم

نظریه تصادف

نظریه احتمالات

نظریه تکامل

ارزیابی

۳. برهان صدیقین

از نظر ابن سینا

از نظر شیخ اشراق

از نظر حاج ملاهادی سبزواری

علامه طباطبایی

محقق اصفهانی

۴. برهان وجودی

آنسلم

دکارت

هارتسورن و مالکولم

پلاتینگا

انتقادات:

گونیلو

هیوم

کانت

راسل

مقایسه بین برهان صدیقین و برهان وجودی

۵. برهان فطرت

معنای فطرت

فطرت خداجویی
فطرت خداشناسی
دلیل عقلی
دلیل نقلی
قرائت‌های مختلف اجماع عام
صور زیست‌شناختی
برهان ذوحدین ضدشکاکانه
وجود نامعتقدین
انتقادات جان لاک به فطری بودن
ارزیابی

۶. برهان تجربه دینی

تعریف تجربه دینی
تجربه دینی و مکاشفات عرفانی
قرائت‌های مختلف برهان تجربه دینی
ارزش معرفت‌شناختی
شکاکیت در باب تجربه دینی
دیدگاه فروید
دیدگاه مارکس
ارزیابی

۷. برهان عمل‌گرایانه

برهان معقولیت فیلسوفان اسلامی
برهان شرط‌بندی پاسکال
برهان عمل‌گرایانه جیمز
ارزیابی

۸. برهان اخلاقی

ماهیت برهان اخلاقی
قرائت‌های مختلف برهان اخلاقی
برهان اخلاقی کانت
برهان اخلاقی متفکران اسلامی
ارزیابی

۹. برهان حرکت

اثبات حرکت

نیازهای شش‌گانه حرکت
حرکت در اعراض
حرکت در جوهر
محرک نامتحرک
مساوقت محرک نامتحرک با خدای ادیان

۱۰. برهان معجزه

تعریف معجزه
تفاوت معجزه با سحر
وجوه مختلف اعجاز قرآن
قرآن دلیلی بر وجود خدا

ب. صفات الهی

۱. امکان شناخت صفات الهی؛
طرح دیدگاه‌های: اهل تعطیل
اهل تشبیه
اهل تنزیه
اهل تشبیه و تنزیه
۲. راه‌های شناخت صفات خدا:
راه عقلی
سیر در آفاق و انفس
مراجعه به قرآن و روایات
راه کشف و شهود
۳. توقیفی بودن اسماء و صفات الهی؛
۴. انواع صفات خدا:
صفات ثبوتی و سلبی
صفات ذاتی و فعلی
صفات نفسی و اضافی
صفات ثبوتی ذاتی
خالقیت الهی
علم مطلق
قدرت مطلق
حیات

اراده
حکمت
عدالت
وحدت
شنوایی و بینایی الهی

منابع

۱. قرآن
۲. نهج البلاغه
۳. ابن سینا (۱۳۹۰). *الأشارات و التسیهات*، چاپ اول، تهران: انتشارات مرکز اسناد انقلاب اسلامی
۴. ادواردز، پل (۱۳۸۸). *خدا در فلسفه*، چاپ چهارم، ترجمه بهاء‌الدین خرمشاهی، تهران: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
۵. پترسون، مایکل و دیگران (۱۳۷۷). *عقل و اعتقاد دینی: درآمدی بر فلسفه دین*، ترجمه احمد نراقی و ابراهیم سلطانی، تهران: طرح نو.
۶. پلانتینگا، الوین (۱۳۸۴). *فلسفه دین، خدا، اختیار و شر*، ترجمه سعیدی‌مهر، تهران: نشر موسسه فرهنگی طه
۷. جعفری، محمدتقی (۱۳۵۶). *شرح و تفسیر مثنوی*، جلد دوازدهم، تهران: انتشارات اسلامی
۸. جوادی آملی، عبدالم... (۱۳۷۴). *تبیین براهین اثبات وجود خدا*، قم: نشر اسراء
۹. جوادی، محسن (۱۳۷۵). *درآمدی بر خداشناسی فلسفی*، چاپ اول، قم: نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاهها
۱۰. دکارت، رنه (۱۳۶۱). *تأملات*، ترجمه احمد احمدی، تهران: مرکز نشر دانشگاهی
۱۱. راسل، برتراند (۱۳۵۱). *چرا مسیحی نیستیم*، ترجمه عبدالعلی دستغیب، تهران: نشر فرهنگ
۱۲. راسل، برتراند (۱۳۸۴). *عرفان و منطق*، چاپ سوم، ترجمه نجف دریابندری، تهران: انتشارات ناهید
۱۳. سبحانی، جعفر (۱۳۸۲). *مسائل جدید کلامی*، قم: انتشارات موسسه امام صادق (ع)
۱۴. شاکرین، حمیدرضا (۱۳۸۶). *براهین اثبات وجود خدا*، تهران: نشر دانش و اندیشه معاصر
۱۵. طباطبایی، سید محمدحسین (۱۳۶۲). *نهایه الحکمه*، قم: نشر اسلامی
۱۶. طباطبایی، سید محمدحسین (۱۳۶۴). *اصول فلسفه و روش رئالیسم*، جلد ۵، تهران: نشر صدرا
۱۷. طباطبایی، سید محمدحسین (۱۳۷۵). *تفسیر المیزان*، چاپ پنجم، قم: دفتر انتشارات اسلامی جامعه مدرسین حوزه علمیه قم

۱۸. عبودیت، عبدالرسول و مجتبی مصباح (۱۳۸۷). *خداشناسی فلسفی*، قم: انتشارات موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره)

۱۹. عبودیت، عبدالرسول (۱۳۸۹). *اثبات وجود خدا به روش اصل موضوعی*، قم: انتشارات موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره)

۲۰. عسکری سلیمانی امیری (۱۳۸۰). *نقد برهان ناپذیری وجود خدا*، قم: انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم

۲۱. قدردان قراملکی، محمدحسن (۱۳۸۴). *نقد نظریه برهان ناپذیری وجود خدا*، تهران: انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی

۲۲. قدردان قراملکی، محمدحسن (۱۳۹۰). *خداشناسی*، تهران: انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی

۲۳. کانت، امانوئل (۱۳۶۲). *سنجش خرد ناب*، ترجمه ادیب سلطانی، تهران: انتشارات امیرکبیر

۲۴. گیسلر (۱۳۷۴). *فلسفه دین*، ترجمه حمیدرضا آیت اللهی، چاپ اول، تهران: انتشارات حکمت

۲۵. محمدرضایی، محمد (۱۳۸۱). *جستارهای در کلام جدید*، تهران: انتشارات سمت

۲۶. محمدرضایی، محمد (۱۳۸۹). *خدا از نگاه امام علی (ع)*، چاپ سوم، قم: انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم

۲۷. محمدرضایی، محمد (۱۳۹۱). *الهیات فلسفی*، قم: انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم

۲۸. مصباح یزدی، محمدتقی (۱۳۷۷). *آموزش عقاید*، تهران: نشر بین الملل

۲۹. مطهری، مرتضی (۱۳۹۱). *توحید*، چاپ بیست و یکم، تهران: نشر صدرا

۳۰. مطهری، مرتضی (۱۳۹۱). *فطرت*، چاپ بیست و چهارم، تهران: نشر صدرا

۳۱. ملاصدرا (۱۳۸۹). *اسفار اربعه*، چاپ چهارم، تهران: انتشارات مولی

۳۲. هیک، جان (۱۳۷۲). *فلسفه دین*، ترجمه بهرام راد؛ ویراسته بهاءالدین خرمشاهی. تهران: انتشارات بین المللی الهدی

33. Anselm (1939). *Proslogium and Monologium*. University of Chicago.

34. Aquinas, T. (1947). *Summa Theological*. New York: Benzinger Brothers.

35. Craig, W. L. (1979). *The Kalam Cosmological Argument*. London: Macmillan

36. Davies, B. (1993). *An Introduction to the Philosophy of Religion*. Oxford: Oxford University Press

37. Dawin, Ch. (1859). *Origin of Species*.

38. Haspers, J. *An Introduction to Philosophical Analysis*.

39. Hawking, S. (1992). *A Brief History of Time*.

40. Hick, J. (1990, 3rd edition). *Classical and Contemporary Readings in Philosophy of Religion*. (Englewood Cliffs: Prentice-Hall)
41. Hick, J. ed. (1964) *The Existence of God*. New York: Macmillan
42. Hume, D. (1780). *Dialogues Concerning Natural Religion*. Indianapolis: Hachett.
43. Hume, D. (1965). *Treatise in Human Nature*. Ed. L. A. Selby-Bigge. Rev. P. H. Nidditch. Oxford: Oxford University Press
44. James, W. (1902). *The Varieties of Religious Experience*. New York: Longmans, Green.
45. Kant, I. (1956). *The Critique of Practical Reason*. Trans. L. W. Beck. Indianapolis: Bobbe-Merrill.
46. Kant, I. (1965). *The Critique of Pure Reason*. Trans. By N. K. Smith. New York: St. Martin's Press
47. Mackie, J. L. (1982). *The Miracle of Theism*. Oxford: Clarendon Press.
48. McGrath, A. (2009). *A Fine-Tuned Univers: The Quest for God in Science and Theology*
49. Owen, H. P. (1965). *The Moral Argument for Christian Theism*.
50. Paley, P. (1802). *Natural Theology*.
51. Plantinga, A. (2000). *Warranted Christian Belief*. Notre Dame: University of Notre Dame Press.
52. Pojman, L. ed. (1994, second edition) *Philosophy of Religion: An Anthology*. Belmont: Wadsworth.
53. Reichenbach, *The Cosmological Argument*.
54. Spitzer, R. *New Proofs for the Existence of God: Contribution of Contemporary Physics and Philosophy*.
55. Swinburne, R. (1997). *The Existence of God*. Oxford: Clarendon Press.
56. Tennant, F. R. (1930). *Philosophical Theology*. Cambridge: Cambridge University Press.

الهیات و مسئله شر

دروس پیش نیاز: ندارد		نظری	جبرائی	نوع واحد	تعداد واحد: ۲ واحد	عنوان درس به فارسی: الهیات و مسئله شر	
		عملی					
		نظری	پایه		تعداد ساعت: ۳۲	عنوان درس به انگلیسی: Theology and problem of evil	
		عملی					
		نظری	الزامی				
		عملی					
		نظری	اختیاری				
		عملی					
				آموزش تکمیلی علمی: ☐ دارد ☒ ندارد			
				سفر علمی ☐ کارگاه ☐ آزمایشگاه ☐ سمینار ☐			

هدف:

- آشنایی با تصور مناسب از خدا و مفهوم شر و انواع آن و رویکردهای مختلف و پاسخ‌های متفاوت به مسئله شر.

سرفصل‌ها

الف) مفهوم‌شناسی

۱. تعریف صفات الهی

- قدرت، علم نامتناهی و خیرخواهی مطلق
- حکمت الهی
- عدالت الهی (تکوینی، تشریحی، جزایی)

۲. تعریف شر

الف - تعریف مفهومی

- مساوقت خیر با وجود و شر با عدم
- شر به معنای وجود نامطلوب
- شر به معنای اراده غیرنیک
- شر به معنای ضعف
- شر به معنای الم و رنج
- بداهت خیر و شر

- مغالطه همسان‌انگاری شر با رنج

- دیدگاه قرآن در باب خیر و شر

ب- تعریف مصداقی

۳. انواع و اقسام شر

- مابعد الطبیعی

- اخلاقی

- طبیعی

- شر ادراکی

ب) پیشینه و سیر تاریخی (اعم از منطقی، الهیاتی و فلسفی)

۱. انواع رویکردها در طرح شبهه

رویکرد فیلسوفان به مسئله شر

رویکرد متفکران غربی

۲. انواع پاسخ‌ها به مسئله شر

الف - شر امر عدمی است:

- دیدگاه فیلسوفان اسلامی (ابن سینا - ملاصدرا - خواجه نصیر)

- دیدگاه فیلسوفان غربی (اکوستین - آکونیاس - لایب نیس)

- دلیل عدمی بودن شر

- اشکال به عدمی بودن شر

ب- شر لازمه جهان مادی

- اشکال کمتر بودن خیرات نسبت به شرور

ج- شر ناشی از اراده و آزادی انسان

- دیدگاه فیلسوفان اسلامی

- دیدگاه فیلسوفان غربی

د- شر ناشی از جزئی‌نگری

ه - شر ناشی از پرورش نفس

و- شر مبداء خیرات

ز- شر ناشی از جهل

۳. سازگاری منطقی شر با وجود خدا

- دلایل سازگاری

- شر گزاف و خدا

فوائد شرور

ارزیابی

منابع

۱. ابن رشد (۱۹۳۸). *تفسیر مابعد الطبیعه*، به اهتمام موریس بویر، بیروت
۲. ارسطو (۱۳۷۷). *متافیزیک*، ترجمه دکتر شرف‌الدین خراسانی، تهران: انتشارات حکمت
۳. افلاطون (۱۳۸۴). *دوره آثار*، ترجمه محمدحسن لطفی و رضا کاویانی، تهران: نشر خوارزمی
۴. اون (۱۳۷۹). *دیدگاه‌های درباره خدا*، ترجمه حمید بخشنده، قم: انتشارات دانشگاه قم
۵. پترسون، مایکل و دیگران (۱۳۷۷). *عقل و اعتقاد دینی: درآمدی بر فلسفه دین*، ترجمه احمد نراقی و ابراهیم سلطانی، تهران: طرح نو.
۶. پلانیتینگا، الوین (۱۳۷۶). *فلسفه دین، خدا، اختیار و شر*، ترجمه سعیدی مهر، قم: موسسه فرهنگی طه
۷. پلانیتینگا، الوین، و دیگران (۱۳۸۴). *کلام فلسفی*، ابراهیم سلطانی و احمد نراقی، چاپ دوم تهران: موسسه فرهنگی صراط
۸. رضایی، مهین (۱۳۸۳). *تنویدیسه و عدل الهی*، تهران: مرکز پژوهش و نشر سهروردی
۹. قدردان قراملکی، محمدحسن (۱۳۸۷). *خدا و مسئله شر*، قم: نشر مرکز مطالعات و تحقیقات اسلامی دفتر تبلیغات اسلامی
۱۰. گریفین (۱۳۸۸). *خدا و دین در جهان پسامدرن*، ترجمه آیت الهی، تهران: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
۱۱. گیسلر (۱۳۷۴). *فلسفه دین*، ترجمه حمیدرضا آیت الهی، چاپ اول، تهران: انتشارات حکمت
۱۲. محمدرضایی، محمد (۱۳۹۰). *کلام جدید با رویکرد تطبیقی*، قم: نشر معارف
۱۳. مطهری، مرتضی (۱۳۹۲). *عدل الهی*، چاپ چهارم، قم: نشر صدرا
۱۴. ملاصدرا (۱۳۶۸). *الحکمه المتعالیه*، جلد ۷، قم: مکتبه المصطفوی

۱۵. مورتی، کریشنا (۱۳۸۵). خیر و شر، چاپ دوم، ترجمه مرسده لسانی، تهران: نشر بهنام
۱۶. هاسپرز، جان (۱۳۷۰). فلسفه دین، ترجمه و نشر مرکز مطالعات و تحقیقات اسلامی دفتر تبلیغات اسلامی
۱۷. هیک، جان (۱۳۷۲). فلسفه دین، ترجمه بهرام راد، تهران: موسسه انتشارات بین‌المللی الهدی
18. Adams, M. M. and Adams, M. R. (1990). *The problem of Evil*. Oxford: Oxford University Press
19. Ahren, M. B., *The Problem of Evil*
20. Anders, T. *The Evolution of Evil: An Inquiry into the Ultimate Origine of Human Suffering*
21. Anselm (1939). *Proslogium and Monologium*. University of Chicago.
22. Aquinas, T. (1947). *Summa Theological*. New York: Benzinger Brothers.
23. Bruce R. Reichenbach, *Evil and a Good God*
24. Gale, R. M. *On the Nature and Existence of God*
25. Gilson, E. *God and Philosophy*
26. Gilson, E. *Reason and Revelation in the Middle Ages*
27. Hick, J. (1990, 3rd edition). *Classical and Contemporary Readings in Philosophy of Religion*. (Englewood Cliffs: Prentice-Hall)
28. Howard-Snyder, D.,(ed), *The Evidential Argument from Evil*
29. Hughes, G. J., *The Nature of God*
30. Mackie, J. L. (1982). *The Miracle of Theism*. Oxford: Clardon Press.
31. Morris T. V. ed. (1987). *The Concept of God*. Oxford: Oxford University Press
32. Otto, R. (1958). *The Idea of the Holy*. Trans. J. W. Harvey. New York: Oxford: University Press.
33. Peterson, M. (1992). *The Problem of Evil: Selected Reading*. Notre Dame: University of Notre Dame Press.
34. Pike, N. *God and Evil: Readings on the Theological Problem of Evil*
35. Pojman, L. ed. (1994, second edition) *Philosophy of Religion: An Anthology*. Belmont: Wadsworth.
36. Reichenbach, B. R., *Evil and a Good God*
37. Ricoeur, P. *Evil: A Challenge to Philosophy and Theology*
38. Royce, *The Conception of God*
39. Schliermacher, F. *The Christian Faith*
40. Swinburne, R., *Providence and the Problem of Evil*
41. Tennant, F. R. (1930). *Philosophical Theology*. Cambridge: Cambridge University Press.
42. Ward G., *The Postmodern God*

نبوت، وحی و تجربه دینی

دروس پیش نیاز: ندارد	نظری	جبرانی	نوع واحد	تعداد واحد: ۲ واحد	عنوان درس به فارسی: نبوت، وحی و تجربه دینی
	عملی				
	نظری	پایه		تعداد ساعت: ۳۲	عنوان درس به انگلیسی: Prophethood, Revelation and religious experience
	عملی				
	نظری	الزامی		آموزش تکمیلی علمی: ☐ دارد ☒ ندارد	
	عملی				
نظری	اختیاری	سفر علمی ☐ کارگاه ☐ آزمایشگاه ☐ سمینار ☐			
عملی					

هدف:

- آشنایی با فلسفه نبوت و معنای وحی و ارتباط آنها با تجربه دینی و ارائه دیدگاه صحیح اسلامی در باب تجربه دینی.

سرفصل‌ها

نبوت:

- ۱- شبهات جدید ناظر به اصل نبوت و پاسخ به آنها
- ۲- شبهات جدید ناظر به خاتمیت و پاسخ به آنها

وحی:

- ۱- معنای وحی
- ۲- اقسام وحی
- ۳- نگرش‌های گوناگون تبیین حقیقت وحی:

- تحلیل روان‌شناسانه
- تحلیل جامعه‌شناسانه
- تحلیل کلامی

• تحلیل فلسفی

• تحلیل عرفانی

• تحلیل قرآنی

تجربه دینی:

۱- چستی معنای تجربه دینی

۲- رویکردها و نقل شبهات و پاسخ بدانها

۳- ارزش و قلمرو معرفتی تجربه دینی

۴- نسبت تجربه دینی با مکاشفات

۵- نسبت تجربه دینی با وحی

منابع

۱. اتو، رودلف (۱۳۸۰). *مفهوم امر قدسی*، ترجمه همایون همتی، تهران: انتشارات نقش جهان
۲. استیس، والتر (۱۳۸۳). *عرفان و فلسفه*، ترجمه بهاءالدین خرمشاهی، تهران: انتشارات سروش
۳. پترسون، مایکل و دیگران (۱۳۷۷). *عقل و اعتقاد دینی: درآمدی بر فلسفه دین*، ترجمه احمد نراقی و ابراهیم سلطانی. تهران: طرح نو.
۴. پرادفوت، وین (۱۳۷۷). *تجربه دینی*، ترجمه عباس یزدانی، قم: موسسه فرهنگی طه
۵. جیمز، ویلیام (۱۳۷۲). *دین و روان*، ترجمه قائنی، تهران: سازمان انتشارات و آموزش انقلاب اسلامی
۶. سروش، عبدالکریم (۱۳۸۵). *بسط تجربه نبوی*، چاپ پنجم، تهران: موسسه فرهنگی صراط
۷. صادقی، هادی (۱۳۹۱). *درآمدی بر کلام جدید*، قم: موسسه فرهنگی طه
۸. فروم، اریک (۱۳۹۳). *دین و روانکاوی*، چاپ هفتم، ترجمه آرسن نظریان، تهران: نشر مروارید
۹. فعالی، محمدتقی (۱۳۹۰). *تجربه دینی و مکاشفه عرفانی*، تهران: پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی
۱۰. قائمی‌نیا، علیرضا (۱۳۸۱). *تجربه دینی و گوهر دین*، قم: انتشارات مرکز دفتر تبلیغات اسلامی
۱۱. قائمی‌نیا، علیرضا (۱۳۸۱). *وحی و افعال گفتاری (نظریه وحی گفتاری)*، قم: انتشارات دفتر تبلیغات

اسلامی

۱۲. گیسلر (۱۳۷۴). *فلسفه دین*، ترجمه حمیدرضا آیت‌اللهی، چاپ اول، تهران: انتشارات حکمت
۱۳. محمدرضایی، محمد (۱۳۹۰). *کلام جدید با رویکرد تطبیقی*، قم: نشر معارف
۱۴. محمدرضایی، محمد (۱۳۸۱). *جستارهایی در کلام جدید*، تهران: انتشارات سمت
۱۵. یونگ، کارل گوستاو (۱۳۹۰). *دین و روانشناسی*، ترجمه فؤاد روحانی، تهران: نشر علمی و فرهنگی
۱۶. یونگ، کارل گوستاو (۱۳۹۱). *فرد در جامعه*، ترجمه قائمی، تهران: نشر جامی

17. England F. E. *The Validity of Religious Experience*
18. James, W. (1902). *The Varieties of Religious Experience*. New York: Longmans, Green.
19. Katz S. T. (ed.) (1978). *Mysticism and Philosophical Analysis*. New York: Oxford: University Press.
20. O'Brien E. (ed.), *Varieties of Mystic Experience*
21. Pojman, L. ed. (1994, second edition). *Philosophy of Religion: An Anthology*. Belmont: Wadsworth.
22. Schliermacher F., *The Christian Faith*
23. Schliermacher, F. (1958). *On Religion: Speeches to its Cultured Despisers*, Trans. John Oman, New York: Harper & Row.
24. Smart, N. *The Religious Experience of Mankind*
25. Swinburne, R. (1997). *The Existence of God*. Oxford: Clarendon Press.
26. Walterstorff and Planting (ed.), *Faith and Rationality*
27. Waterhouse E. S. *The Philosophy of Religious Experience*
28. William P. Alston, *Religious Experience as Perception of God*
29. Yandell, K. (1994). *The Epistemology of Religious Experience*. Cambridge University Press

حقانیت دین و رستگاری بشر

دروس پیش‌نیاز: ندارد	نظری	جبرانی	نوع واحد	تعداد واحد: ۲ واحد	عنوان درس به فارسی: حقانیت دین و رستگاری بشر
	عملی				
	نظری	پایه		تعداد ساعت: ۳۲	عنوان درس به انگلیسی: The truth of Religion and Salvation of mankind
	عملی				
	نظری	الزامی		آموزش تکمیلی علمی: دارد ☐	
	عملی				
	نظری	اختیاری		کارگاه ☐	
	عملی				
ندارد ☒			سفر علمی ☐		
آزمایشگاه ☐					
سمینار ☐					

هدف:

- آشنایی با ملاک‌های دین حق و بررسی و نقد پلورالیسم و شمول‌گرایی دینی.

سرفصل‌ها

۱- دین و حقانیت و رستگاری:

تعریف دین و حقانیت

تفاوت دین حق و دین‌واره

ملاک‌های حقانیت در مقام ثبوت: اعم از الهی بودن و فطری بودن و مفید بودن

ملاک‌های حقانیت در مقام اثبات: اعم از تنصیب و معجزه و عقلانی بودن و جامعیت

تعریف رستگاری

انواع رستگاری (اعم از این‌جهانی (معنویت سکولاریسم و عرفان‌های نوظهور) و آن‌جهانی)

ملاک رستگاری

۲- رویکردهای مختلف در باب تکثر ادیان:

الف) انحصارگرایی

تعریف و انواع انحصارگرایی

دلایل انحصارگرایی

نقد و بررسی

ب) شمول گرایی

تعریف و انواع شمول گرایی

دلایل شمول گرایی

نقد و بررسی

ج) کثرت گرایی

تعریف و انواع کثرت گرایی

۳- مبانی و ادله تکثرگرایی دینی و نقد آن:

مبانی و ادله معرفت شناختی

مبانی و ادله الهیاتی

مبانی و ادله انسان شناختی

۴- دیدگاه اسلام در باب تکثرگرایی

دیدگاه اسلام در باب تکثرگرایی در حقانیت (با بیان مفهوم شناسی)

دیدگاه اسلام در باب تکثرگرایی در رستگاری (با بیان مفهوم شناسی)

دیدگاه اسلام در باب تکثرگرایی در رفتار (با بیان مفهوم شناسی)

منابع

۱. جوادی آملی، عبدالم... (۱۳۹۲). دین شناسی، محمد رضا مصطفی پور (محقق)، قم: اسراء
۲. حسینی، سید حسن (۱۳۹۳). پلورالیزم دینی یا پلورالیزم در دین، چاپ دوم، تهران: نشر سروش
۳. دانلیپ، د. م. (۱۳۸۲). تاریخ خزران: از پیدایش تا انقراض، ترجمه: محسن خادم، تهران: نشر ققنوس

۴. ربانی گلپایگانی، علی (۱۳۸۶). *تحلیل و نقد پلورالیسم دینی*، تهران: موسسه فرهنگی دانش و اندیشه معاصر
۵. ریچاردز، گلین (۱۳۸۰). *به سوی الهیات ناظر به همه ادیان*، ترجمه رضا گندمی نصرآبادی و احمدرضا مفتاح، قم: مرکز مطالعات و تحقیقات ادیان و مذاهب
۶. ریچاردز، گلین (۱۳۸۳). *رویکردهای مختلف به پلورالیسم دینی*، ترجمه رضا گندمی نصرآبادی و احمدرضا مفتاح، قم: مرکز مطالعات و تحقیقات ادیان و مذاهب
۷. صادقی، هادی (۱۳۷۷). *پلورالیسم (دین، حقیقت، کثرت)*، قم: موسسه فرهنگی طه
۸. عنان اصلان (۱۳۸۵). *پلورالیسم دینی (راه‌های آسمان)*، ترجمه ان‌شاء... رحمتی، تهران: نشر نقش جهان
۹. گندمی نصرآبادی، رضا (۱۳۹۴). *رویکرد یهودیت به ادیان دیگر*، قم: انتشارات دانشگاه ادیان و مذاهب
۱۰. لگنهاوزن، محمد (۱۳۷۹). *اسلام و کثرت‌گرایی دینی*، ترجمه نرجس جوان‌دل، قم: موسسه فرهنگی طه
۱۱. محمدرضایی، محمد (۱۳۹۰). *کلام جدید با رویکرد تطبیقی*، قم: نشر معارف
۱۲. هیک، جان (۱۳۷۸). *مباحث پلورالیسم دینی*، چاپ اول، ترجمه عبدالرحیم گواهی، تهران: تبیان
۱۳. هیک، جان (۱۳۹۰). *فلسفه دین*، ترجمه بهزاد سالکی، تهران: موسسه بین‌المللی الهیدی
14. Allen, *Contemporary Jewish Religious Thought*
15. Atlan, H. (1987). "Chosen People", in Cohen, Arthur
16. Brill, A. (2010). *Judaism and Other Religions: Models of Understanding*
17. Hartman, D. (1983). "On the Possibilities of Religious Pluralism from a Jewish Point of View", in: Immanuel.
18. Hick, J. (1973). *God and Univers of Fiaths: Essays in the Philosophy of Religion*. New York: St. Marrin's Press.
19. Hick, J. (ed.), *Three Faiths, One God*
20. Hick, J. and Hebblethwaite B., (eds.), *Christianity and Other Religions*
21. Knitter, P. (1985). *No Other Name*
22. Plantinga, R. (1999). *Christianty and Plurality*
23. Rahner, K., "Religious Inclusivism", in: Michael Peterson, et al. (eds.), *Philosophy of Religion*
24. Smith, W.C., *Towards a World Theology*
25. Solomon, N. (1992). *Judaism and World Religion*
26. Wiggins, J. (1996). *Praise of Religious Diversity*

علم و دین

دروس پیش‌نیاز: ندارد	نظری	جبرانی	نوع واحد	تعداد واحد: ۲ واحد	عنوان درس به فارسی: علم و دین		
	عملی						
	نظری	پایه		الزامی	تعداد ساعت: ۳۳	عنوان درس به انگلیسی: Science and Religion	
	عملی						
	نظری	اختیاری					عملی
	عملی						
☒ ندارد ☐ دارد آموزش تکمیلی علمی: ☐ دارد ☐ کارگاه			☐ سفر علمی ☐ آزمایشگاه ☐ سمینار				

هدف:

- آشنایی با علم دینی و دیدگاه‌های مربوط به رابطه «علم و دین» و ارائه دیدگاه اسلامی در این باب.

سرفصل‌ها

۱. کلیات

الف) خاستگاه بحث در غرب و در جهان اسلام از گذشته تاکنون

ب) تعریف علم

ج) ویژگی‌های علوم تجربی (مشاهده و آزمون، واقع‌گرایی، موقتی بودن نظریات علمی، محاسبه میزان احتمال و انقلاب‌های علمی)

د) تعریف دین

۲. دیدگاه‌های گوناگون در باب رابطه‌های علم و دین

الف) تمایز علم و دین (دیدگاه‌های نوارتودکسی، اگزیستانسیالیستی، فیلسوفان تحلیل زبانی، کانتی)

ب) تعارض علم و دین (مسائل کیهان‌شناسی، پیدایش حیات، نظریه تحول انواع، باستان‌شناسی، شبیه‌سازی، عصب‌شناسی، حقوق بشر، توسعه و دین، ...)

ج) تعامل (هم‌افزایی یا هم‌سویی علم و دین)

د) دیدگاه تضمن علم در دین

۳. علم دینی

الف) نگاه اسلام به علم، اهمیت و جایگاه آن

ب) نقش اسلام در عرصه دانش

نقش روان‌شناختی (انگیزش، پالایش انگیزه عالمان، تقویت اولیه عملی)

نقش اجتماعی (در تولید، ترویج و کاربست علم)

نقش معرفتی (تأمین مبانی و زیرساخت‌های نظری، بسط متدولوژیک، ارائه گزاره‌های وحیانی)

منابع

۱. آیت‌اللهی، حمیدرضا (۱۳۸۱). *مفاهیم و مسائل فلسفه دین*، تهران: موسسه توسعه دانش و پژوهش ایران
۲. باریور، ایان (۱۳۹۲). *دین و علم*، ترجمه: پیروز فطورچی، تهران: انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه

اسلامی

۳. باریور، ایان (۱۳۹۳). *علم و دین*، ترجمه: بهاء‌الدین خرمشاهی، تهران: مرکز نشر دانشگاهی
۴. بازرگان، مهدی (۱۳۵۶). *قرآن، طبیعت و تکامل*، تهران: انتشارات قلم
۵. جعفری، محمدتقی (۱۳۷۵). *فلسفه دین*، تهران: انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی
۶. چالمرز (۱۳۹۰). *چیستی علم*، چاپ دوازدهم، ترجمه سعید زیباکلام، تهران: انتشارات سمت
۷. راسل، برتراند (۱۳۵۵). *علم و مذهب*، ترجمه مشایخی، تهران: انتشارات دهخدا
۸. سبحانی، یدالله... (۱۳۸۷). *خلقت انسان*، تهران: شرکت سهامی انتشار
۹. فرامرزی قراملکی، احد (۱۳۷۳). *موضوع علم و دین در خلقت انسان*، تهران: موسسه فرهنگی آرایه
۱۰. کستلر، آرتور (۱۳۵۱). *خواب‌گردها*، تهران: شرکت سهامی کتاب‌های جیبی
۱۱. گلشنی، مهدی (۱۳۷۷). *از علم سکولار تا علم دینی*، تهران: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
۱۲. گلشنی، مهدی (۱۳۸۵). *دیدگاه‌های فلسفی فیزیکدانان معاصر*، تهران: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات

فرهنگی

۱۳. گیلیس، دونالد (۱۳۹۴). *فلسفه علم در قرن بیستم*، ترجمه میاندازی، تهران: انتشارات سمت
۱۴. محمدرضایی، محمد (۱۳۹۰). *کلام جدید با رویکرد تطبیقی*، قم: نشر معارف
۱۵. مشکینی، علی (۱۳۸۶). *تکامل در قرآن*، قم: انتشارات الهادی
۱۶. مطهری، مرتضی (۱۳۹۲). *علل گرایش به مادی‌گری: مقدمه ماتریالیسم در ایران*، چاپ سی و هفتم، قم:

نشر صدرا

۱۷. نصر، سیدحسین (۱۳۸۱). *معرفت و معنویت*، ترجمه ان‌شاء... رحمتی، تهران: دفتر پژوهش و نشر سپهرودی

۱۸. نصیری، منصور (۱۳۸۹). روش‌شناسی علم و الهیات، بررسی و نقد دیدگاه ننسی مورفی، قم: موسسه آموزشی

و پژوهشی امام خمینی (ره)

۱۹. نصیری، منصور (۱۳۹۴). تبیین در فلسفه علم، چاپ اول، تهران: انتشارات دانشگاه تهران

۲۰. نیشابوری، اصغر و حسین الوندی (۱۳۸۳). بررسی و نقد نظریه‌های تکامل، تهران: نشر مدرسه

21. _____. *God and Contemporary Science*. (Edinburgh and Grand Rapids: Edinburgh University and Eerdmans, 1997) ISBN: 080284460X.
Murphy, Nancey. *Theology in the Age of Scientific Reasoning*. (Cornell Univ., 1990) ISBN: 0801481147.
22. _____, ed. *The Sciences and Theology in the Twentieth Century*.
23. _____, Nancey Murphy and Arthur Peacocke, eds. *Chaos and Complexity: Scientific Perspectives on Divine Action*. (Univ. of Notre Dame, 1995) ISBN: _____, Philip Clayton, John Polkinghorne, and Kirk Welter-McNelly, eds. *Quantum Mechanics: Scientific Perspectives on Divine Action*. (Vatican City State and Berkeley: Vatican Observatoy and CTNS, 2001). ISBN: 026803978X.
_____, Philip Clayton, W. Mark Richardson, Kirk Wegter-McNelly. *Science and the Spiritual Quest: New Essays by Leading Scientists*. (Routledge, 2002).
24. _____, Nancey Murphy and C.J. Isham, eds. *Quantum Cosmology and the Laws of Nature: Scientific Perspectives on Divine Action*. (Univ. of Notre Dame, 1993) ISBN: 0268039763.
25. _____. *Theology for a Scientific Age: Being and Becoming - Natural, Divine and Human* (Minneapolis: Fortress, 1993) ISBN: 0800627598.
26. Banner, Michael. *Justification of Science and the Rationality of Religious Beliefs*.
27. Barbour, I. *Myths, Models and Paradigms: A Comparative Study in Science and Religion*. New York: Harper and Row.
28. Barbour, I. *Nature, Human Nature and God*,
29. Barbur, I, *Religion in an Age of Scince the Gifford Lectures*, Vol.1. (Harper Sanfrancisco).
30. Braith Waite, R. *An Empiricist's View of the Nature and Religious Belief*
31. Brooke, J and Cantor, G. *Reconstructing Nature: The Engagement of Science and Religion*. (Edinburgh: T&T Clark, 1998) ISBN: 0567086003.
Clayton, P. *Explanation from Physics to Theology*. (Yale Univ., 1989) ISBN: 0300043539.
32. Brooke, J. H. *Science and Religion: Some Historical Perspectives*

33. Closslett, T. (ed.), *Science and Religion in the Nineteenth Century*
34. Davies, P. (1983). *God and the New Physics*. New York: Simon and Schuster.
35. Draper, J. W. *History of the Conflict Between Religion and Science*
36. Ferngren, Gary B. ed. *The History of Science and Religion in the Western Tradition: An Encyclopedia*. Garland.
37. Ferre, F. *Hellfire and Lightning Rods Liberating Science, Technology and Religion*
38. Gilkey, I. *Religion and the Scientific Future*
39. Haught, John F. *Science and Religion: From Conflict to Conversation*. (Paulist, 1995) ISBN: 0809136066.
40. Klaaren, E. *Religious Origins of Modern Science*
41. Murphy, N. *Theology in the Age of Scientific Reasoning*
42. Peacocke, A. (ed.), *The Science and Theology in the Twentieth Century*
43. Peacocke, A. *Creation and the World of Science*.
44. Peters, T. (ed.), *Science and Theology, The New Consonance*
45. Polkinghorne, J. *Science and Christian Belief*
46. Power, J. *Philosophy and the New Physics*
47. Richardson, W. M. and Wildman, W.J. (eds.), *Religion and Science, History, Method, Dialogue*
48. Rolston, H. *Science and Religion: A Critical Survey*
49. Russell, R., Stoeger W. and Coyne, G. eds. *Physics, Philosophy and Theology*. (Univ. of Notre Dame, 1988) ISBN: 0268015767.
50. Stanesby, D., *Science, Reason and Religion*
51. Stenmark, M. *Rationality in Science, Religion and Everyday Life: A Critical Evaluation of Four Models of Rationality*. (Univ. of Notre Dame, 1995) ISBN: 0268016518.
52. White, A. D. *A History of the Warfare of Science with Theology*

دروس اختیاری

دین و اخلاق

دروس پیش‌نیاز: ندارد	نظری	جبرانی	نوع واحد	تعداد واحد: ۲ واحد	عنوان درس به فارسی: دین و اخلاق
	عملی				
	نظری	پایه		تعداد ساعت: ۳۲	عنوان درس به انگلیسی: Religion and Ethics
	عملی				
	نظری	الزامی		آموزش تکمیلی علمی: ☐ دارد ☒ ندارد	
	عملی				
نظری	اختیاری	سفر علمی ☐ کارگاه ☐ آزمایشگاه ☐ سمینار ☐			
عملی					

هدف:

- مطالعه، بررسی و شناخت عمیق و استدلالی نسبت دین و اخلاق.

سرفصل‌ها

الف) کلیات

- جایگاه و جغرافیای بحث (در اصول، کلام، فلسفه دین، فلسفه اخلاق و ...)
- اهمیت و ضرورت بحث
- تاریخچه بحث از نسبت میان دین و اخلاق در مسیحیت
- تاریخچه بحث از نسبت میان دین و اخلاق در اسلام
- تعاریف دین و اخلاق و دفاع از تعریف مختار
- انجای نسبت محتمل میان دین و اخلاق

ب) دیدگاه‌ها و رویکردها

- ۱- عینیت دین و اخلاق
- ۲- اعم بودن اخلاق
- ۳- اعم بودن دین

○ تضاد دین و اخلاق

○ تباین دین و اخلاق

۵- تعامل میان دین و اخلاق (با بیانی تفصیلی)

○ وجوه نیاز اخلاق به دین

○ وجوه کمک اخلاق به دین

منابع

۱. قرآن
۲. حائری یزدی، مهدی (۱۳۸۴). *کاوش عقل عملی*، قم: موسسه پژوهشی حکمت و فلسفه ایران
۳. خواجه نصیرالدین طوسی (۱۳۹۱). *اخلاق ناصری*، تهران: انتشارات علمیه اسلامیه
۴. سالیوان، راجر (۱۳۸۹). *اخلاق در فلسفه کانت*، ترجمه فولادوند، تهران: انتشارات طرح نو
۵. سروش، عبدالکریم (۱۳۶۱). *دانش و ارزش*، چاپ هشتم، تهران: نشر یاران
۶. سیدقربشی، ماریه (۱۳۸۲). *دین و اخلاق*، تهران: نشر بضعه الرسول
۷. طباطبایی، سید محمدحسین (۱۳۶۴). *اصول فلسفه و روش رئالیسم*، تهران: نشر صدرا
۸. غزالی، محمد بن محمد، *احیاء العلوم*، تهران: دار الکتب العربی
۹. غزالی، محمد بن محمد، *کیمیای سعادت*، تهران: دار الکتب العربی
۱۰. فیض کاشانی، ملا محسن، *محجّه البیضاء*، قم: کتابخانه آستان قدس حضرت معصومه (س)
۱۱. کانت، امانوئل (۱۳۶۹). *بنیاد مابعد الطبیعه اخلاق*، ترجمه عنایت و قیصری، تهران: خوارزمی
۱۲. محقق اصفهانی، محمدحسین (۱۳۷۴). *نهایه الدرّیه*، قم: موسسه سید الشهداء
۱۳. محمدرضایی، محمد (۱۳۷۹). *تبیین و نقد فلسفه اخلاق کانت*، قم: انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی
۱۴. مصباح یزدی، محمدتقی (۱۳۹۱). *اخلاق در قرآن*، قم: موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره)
۱۵. مصباح یزدی، محمدتقی (۱۳۹۱). *فلسفه اخلاق*، قم: موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره)
۱۶. مور، جرج ادوارد (۱۳۷۵). *اخلاق*، ترجمه اسماعیل سعادت، تهران: شرکت انتشارات علمی و فرهنگی

۱۷. نراقی، احمد (۱۳۴۸). *معراج السعاده*، تهران: نشر علمیه اسلامیه

۱۸. نراقی، محمدمهدی (۱۳۹۳). *جامع السعادات*، تهران: نشر برگ

19. Adams, R. M. *Religion and Morality: A Collection of Essays*
20. Augustine, T. *DE Civitive Dei (The City of God)*
21. Brody, B. A. *Reading in the Philosophy of Religion: An Analytic Approach*
22. Flew, A. *God and Philosophy*
23. Harrison, J. *Our Knowledge of Right and Wrong*
24. Helen, P. *Divine Command and Morality*
25. Helm, P. (ed.), *The Divine Command Theory of Ethics*
26. Kant, I. *Religion Within the Limits of Reason Alone*. Trans. T. M. Greene and H. H. Hudson. New York: Harper and Row.
27. Nielson, K. *Ethics without God*
28. Oultka, G. and Reader, J.P. eds, *Religious and Morality*
29. Pojman, L. ed. (1994, second edition). *Philosophy of Religion: An Anthology*. Belmont: Wadsworth.
30. Quinn, P. *Divine Command and Moral Requirements*. Oxford: Clarendon Press.

دین و فرهنگ

دروس پیش نیاز: چپستی و خاستگاه دین	نظری	جبرانی	نوع واحد	تعداد واحد: ۲ واحد	عنوان درس به فارسی: دین و فرهنگ
	عملی				
	نظری	پایه		تعداد ساعت: ۳۲	عنوان درس به انگلیسی: Religion and Culture
	عملی				
	نظری	الزامی		آموزش تکمیلی علمی: ☐ دارد ☒ ندارد	
	عملی				
نظری	اختیاری	سفر علمی ☐ کارگاه ☐ آزمایشگاه ☐ سمینار ☐			
عملی					

هدف:

- آشنایی با نظریات موجود درباره مناسبات دین و فرهنگ.

سرفصل‌ها

۱. دین

- اقسام تعاریف
- تعریف مختار

۲. فرهنگ

- اقسام تعاریف
- تعریف مختار

۳. نسبت مفهومی دین و فرهنگ (بررسی و تحلیل)

۴. وجوه اشتراک و امتیاز دین و فرهنگ (در مقام تحقق)

۵. تعامل دین و فرهنگ (گونه‌شناسی) (کدام دین و کدام فرهنگ؟)

۶. تأثیر دین در فرهنگ (۱)

- فرهنگ‌سازی دین
- هدایت‌گری دین برای فرهنگ
- نقش دین در تزکیه و ارتقای فرهنگ موجود

۷. تأثیر دین در فرهنگ (۲)

- در لایه باورها و مفروضات اساسی

- در لایه ارزش‌ها

- در لایه رفتارها و کنش‌ها

۸. تأثیر فرهنگ در معرفت دینی

۹. تأثیر فرهنگ در التزام به دین

۱۰. دین؛ منبع معیارسازی برای سنجش فرهنگ

- در آسیب‌شناسی فرهنگی

- در اصلاح و رشد فرهنگ

۱۱. دین و راهبردهای اصلاح و ارتقای فرهنگ

۱۲. نهادهای دینی و نهادهای فرهنگی (تباین یا تعامل؟)

- آسیب‌شناسی وضعیت کنونی تعامل بین نهادهای دینی و نهادهای فرهنگی

- شاخص‌ها و الگوهای مطلوب

۱۳. آشنایی با نظریه‌پردازان معاصر دین و فرهنگ و نقد و بررسی آن؛ پل تیلیخ، پیتر برگر، کلیفورد گیرتز و

مارسل موس

۱۴. بررسی برخی مسائل مطرح در باب دین و فرهنگ در جامعه ایران

- سنت اسلامی و تجدد و فرهنگ

- پلورالیسم دینی و فرهنگی

- سکولاریسم

- روشنفکری دینی

منابع

۱. آزاد ارمکی، تقی (۱۳۷۴). *اندیشه اجتماعی متفکران مسلمان*، تهران: انتشارات سروش

۲. پارسانیا، حمید (۱۳۹۰). *روش‌شناسی انتقادی حکمت صدرایی*، تهران: نشر کتاب فردا

۳. پارسانیا، حمید (۱۳۹۳). *انواع و ادوار روشنفکری با نگاه به روشنفکری حوزوی*، تهران: نشر کتاب فردا

۴. پالس، دانیل (۱۳۸۹). *هفت نظریه در باب دین*، ترجمه و نقد محمد عزیز بختیاری، قم: مؤسسه آموزشی

پژوهشی امام خمینی (ره)

۵. پیروزمند، علیرضا (۱۳۹۳). *نظریه بنیادین در مناسبات دین و فرهنگ*، تهران: نشر معارف

۶. توسلی، غلامعباس (۱۳۸۰). جامعه‌شناسی دین، تهران: انتشارات سخن
۷. تیلیخ، پل (۱۳۸۴). *آینده‌ادیان*، ترجمه احمدرضا جلیلی، قم: انتشارات مرکز مطالعات ادیان و مذاهب
۸. تیلیخ، پل (۱۳۷۶). *الهیات فرهنگ*، ترجمه مراد فرهادپور و فضل‌ا... پاکزاد، تهران: نشر طرح نو
۹. جوادی آملی، عبدا... (۱۳۸۶). *منزلت عقل در هندسه معرفت دینی*، قم: نشر اسراء
۱۰. جوادی آملی، عبدا... (۱۳۹۲). *تشریح درآینه معرفت*، قم: نشر اسراء
۱۱. حمید یارسانیا (۱۳۸۶). *سنت/ایدئولوژی علم*، قم: نشر بوستان کتاب
۱۲. ذوعلم، علی (۱۳۸۶). *مجموعه مقالات مهندسی فرهنگی*، ماهنامه زمانه، شماره ۵۸، تهران: انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی
۱۳. ذوعلم، علی (۱۳۹۲). *فرهنگ معیار از نظر قرآن کریم*، تهران: انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی
۱۴. رجبی، محمود و دیگران (۱۳۸۱). *تاریخ تفکر اجتماعی در اسلام*، تهران: انتشارات سمت
۱۵. فصلنامه فلسفی، ادبی و فرهنگی، شماره ۱۸، ۱۳۸۰. *مسائل نظری فرهنگ*، تهران: فصلنامه ارغنون
۱۶. هانتینگتون، ساموئل و پیتر برگر (۱۳۸۴). *چند جهانی شدن*، ترجمه علی کمالی و دیگران، تهران: نشر روزنه
۱۷. همیلتون، ملکوم (۱۳۸۷). *جامعه‌شناسی دین*، ترجمه محسن ثلاثی، چاپ دوم، تهران: نشر ثالث
۱۸. Ed. By Woodhead, L. (2001). *Peter Berger and the Study of Religion*. London: Routledge.
۱۹. Geertz, C. (1973). *The Interpretation of Cultures: Selected Essays*. New York: Basic Books.

دین و سبک زندگی (حیات طیبه)

دروس پیش‌نیاز: ندارد	نظری	جبرانی	نوع واحد	تعداد واحد: ۲ واحد	عنوان درس به فارسی: دین و سبک زندگی (حیات طیبه)
	عملی				
	نظری	پایه		تعداد ساعت: ۳۲	عنوان درس به انگلیسی: Religion and life style (pure life)
	عملی				
	نظری	الزامی		آموزش تکمیلی علمی: ☐ دارد ☒ ندارد	
	عملی				
نظری	اختیاری	سفر علمی ☐ کارگاه ☐ آزمایشگاه ☐ سمینار ☐			
عملی					

هدف:

- آشنایی با سبک زندگی اسلامی.

سرفصل‌ها

۱- کلیات:

الف- مفهوم‌شناسی

ب- ضرورت بحث

د- خاستگاه

۲- ابعاد بحث سبک زندگی اسلامی در ساحت زندگی فردی، خانوادگی و اجتماعی

۳- مبانی سبک زندگی اسلامی اعم از دین‌شناختی، انسان‌شناختی و ارزش‌شناختی

۴- مؤلفه‌های سبک زندگی اسلامی

۵- ویژگی‌ها و شاخص‌های سبک زندگی اسلامی

۶- عوامل اجرایی و راهکارهای ایجاد سبک زندگی اسلامی

۷- کارکردهای سبک زندگی اسلامی

۸- موانع و چالش‌های سبک زندگی اسلامی

۹- نقد و بررسی نظریات رقیب

۱. ابادری، یوسف و حسن چاوشیان (۱۳۸۱). *از طبقه اجتماعی تا سبک زندگی: رویکردهای نوین در تحلیل جامعه‌شناختی هویت اجتماعی*، نشریه: نامه علوم اجتماعی، شماره ۲۰
۲. اسکتین، دنیل و کرن، روی (۱۳۸۹). *ارزیابی و درمان سبک زندگی*، ترجمه حمید علیزاده و دیگران، تهران: نشر رش
۳. اسلامی، احمد (۱۳۸۹). *مبانی حقوق شهروندی در نهج‌البلاغه*، تهران: نشر سخنوران
۴. افروغ، عماد (۱۳۸۷). *حقوق شهروندی و عدالت*، تهران: انتشارات سوره مهر
۵. بنیانیان، حسن (۱۳۸۶). *فرهنگ توسعه در ایران*، تهران: انتشارات امیرکبیر
۶. بوردیو، پی‌یر (۱۳۹۳). *تمایز: نقد اجتماعی قضاوت‌های اخلاقی*، ترجمه حسن چاوشیان، تهران: نشر ثالث
۷. جمعی از محققان دفتر فرهنگی فخرالانامه (ع) (۱۳۹۱). *رهیافتی به منظومه فکری امام خمینی (ره) و رهبر معظم انقلاب در حوزه فرهنگ و تربیت*، چاپ دوم، قم: مرکز بین‌المللی نشر المصطفی (ص)
۸. جمعی از نویسندگان (۱۳۹۴). *شاخص‌های سبک زندگی اسلامی*، قم: انتشارات مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره)
۹. جوادی آملی، عبدالم... (۱۳۹۳). *زن در آئینه جلال و جمال*، قم: مرکز بین‌المللی نشر المصطفی (ص)
۱۰. حجتی، محمدباقر (۱۳۹۱). *آداب تعلیم و تعلم در اسلام*، قم: نشر فرهنگ اسلامی
۱۱. حسینی، ابوالحسن (۱۳۹۳). *آشنایی با نظام تربیتی اسلام*، چاپ دوم، قم: دفتر انتشارات اسلامی
۱۲. خادمیان، طلیعه (۱۳۸۸). *سبک زندگی و مصرف فرهنگی*، تهران: نشر جهان کتاب
۱۳. ذکایی، محمدسعید (۱۳۸۱). *خرده فرهنگ، سبک زندگی و هویت*، تهران: نشریه رشد آموزش علوم اجتماعی، شماره ۲۰ و ۲۱
۱۴. زیبایی‌نژاد، سبحانی (۱۳۹۱). *درآمدی بر شخصیت زن در اسلام*، تهران: نشر هاجر
۱۵. سالاری‌فر، محمدرضا و دیگران (۱۳۸۹). *بهداشت روانی با نگرش به منابع اسلامی*، قم: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه = انتشارات سمت، مرکز تحقیق و توسعه علوم انسانی
۱۶. شریفی، احمدحسین (۱۳۹۴). *سبک زندگی اسلامی ایرانی*، تهران: نشر آفتاب توسعه
۱۷. طوسی، خواجه نصیرالدین (۱۳۹۰). *آداب‌المتعلمین*، چاپ دوم، تهران: نشر روزبهان
۱۸. عربی‌فر، مهدیه (۱۳۹۱). *مفهوم و حقوق شهروندی در نهج‌البلاغه*، قم: نشر بوستان کتاب
۱۹. فاضلی، محمد (۱۳۸۲). *مصرف و سبک زندگی*، تهران: نشر صبح صادق
۲۰. فرامرز قراملکی، احد (۱۳۸۵). *اخلاق حرفه‌ای*، چاپ سوم، تهران: نشر مجنون
۲۱. فعالی، محمدتقی (۱۳۹۱). *سبک زندگی توحیدی*، تهران: مؤسسه فرهنگی هنری دین و معنویت آل یاسین

۲۲. کاویانی، محمد (۱۳۹۲). *سبک زندگی اسلامی و ابزار سنجش آن*، قم: انتشارات پژوهشگاه حوزه و دانشگاه
۲۳. کلانتری، علی اکبر (۱۳۸۹). *اسلام و الگوی مصرف*، قم: انتشارات بوستان کتاب
۲۴. گروهی از نویسندگان (۱۳۸۸). *آرای دانشمندان مسلمان در تعلیم و تربیت و مبانی آن*، تهران: انتشارات سمت
۲۵. مصباح یزدی، محمدتقی (۱۳۸۹). *تہاجم فرهنگی، تحقیق و نگارش: عبدالجواد ابراہیمی*، قم: موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره)
۲۶. مہدوی کنی، محمدسعید (۱۳۸۷). *دین و سبک زندگی*، تهران: انتشارات دانشگاه امام صادق (ره)
۲۷. نوید، جفری و راتوس (۱۳۸۸). *اسپنسر، بهداشت روانی*، ترجمه یحیی سید محمدی، تهران: نشر ارسباران
۲۸. ہندری، لثوبی و دیگران (۱۳۸۱). *اوقات فراغت و سبک‌های زندگی جوانان*، ترجمه مرتضی ملانظر و فرامرز ککولی دزفولی، تهران: نشر نسل سوم

29. Adler, A. *The Science of Living*
30. Bell, D. Joanne Hollows, *Historicizing Life style: Mediating Taste, Consumption And Identity from the 1900s to 1970s, Ashgate Pub Co*
31. Bell, D. Joanne Hollows, *Ordinary Life Styles: Popular Media, Consumption and Taste*
32. Blaxter, M. *Health and Life Styles, Routledge*
33. Derek Wynne, L. *Life Style and the New Middle Class: A Case Study, Routledge*
34. Hebdige, D. *Subculture: The Meaning of Style, Routledge*
35. Hellmuth L. Lars Meier, *The New Middle Classes: Globalizing Life Styles, Consumerism and Environmental Concern*
36. Sobel, M. *Life Style and Social Structure: Concepts and Definitions*
37. Thirlaway, K., Upton, D. *The Psychology of Life Style: Promoting Healthy Behaviour, Routledge, Routledge*

زبان دین

دروس پیش‌نیاز: ندارد	نظری	جبراتی	نوع واحد	تعداد واحد:	عنوان درس به فارسی: زبان دین		
	عملی			۲ واحد			
	نظری	پایه		تعداد ساعت:	عنوان درس به انگلیسی: Language of Religion		
	عملی					۳۲	
	نظری	الزامی				آموزش تکمیلی علمی: ☐ دارد ☒ ندارد	سفر علمی ☐ کارگاه ☐ آزمایشگاه ☐ سمینار ☐
	عملی						
نظری	اختیاری						
عملی							

هدف:

- آشنایی دقیق با پرسش‌های بنیادین در زمینه زبان دین؛ تحلیل عمیق این پرسش‌ها و بررسی پاسخ ارائه شده به آنها از منظر فیلسوفان دین غربی و متفکران مسلمان و ارائه دیدگاه اسلامی در این باب.

سرفصل‌ها

کلیات:

- ۱- تحلیل دقیق مفهوم زبان دین
- ۲- وجه تمایز زبان دین از مفاهیم مشابه
- ۳- رابطه زبان دین با مفاهیم و دانش‌های همگن

خاستگاه:

- ۱- بیان پیشینه و تاریخچه بحث
- ۲- پرسش‌های سنتی و مدرن در غرب و اسلام
- ۳- فرایند رشد مباحث زبان دین در غرب و اسلام

نظریات:

- ۱- معناداری یا بی‌معنایی (با اشاره به چیستی معنا)
- ۲- معرفت‌بخشی

معناشناسی (ابعاد معنا)

- ۱- نظریه بیان‌ناپذیری
- ۲- نظریه الهیات سلبی
- ۳- نظریه آنالوژی (تمثیلی)
- ۴- نظریه کارکردگرایی
- ۵- نظریه نمادگرایی
- ۶- نظریه اشتراک معنوی در عین تشکیک وجودی
- ۷- نظریه زبان قومی

منابع

۱. ابوزید، نصر حامد (۱۳۸۱). معنای متن، ترجمه کریمی‌نیا، تهران: نشر طرح نو
۲. ابوزید، نصر حامد (۱۹۹۶). اشکالیات القرائه و آلیات التأویل، بیروت: المركز الثقافی العربی
۳. ابوزید، نصر حامد (۱۹۹۷). نقد الخطاب الدینی، چاپ چهارم، قاهره: مکتبه المدبولی
۴. احمدی، بابک (۱۳۹۳). هرمنوتیک مدرن، تهران: نشر مرکز
۵. احمدی، بابک (۱۳۹۴). ساختار و تأویل متن، چاپ هفدهم، تهران: نشر مرکز
۶. پترسون، مایکل و دیگران (۱۳۷۷). عقل و اعتقاد دینی: درآمدی بر فلسفه دین، ترجمه احمد نراقی و ابراهیم سلطانی، تهران: طرح نو.
۷. جوادی آملی، عبد... (۱۳۹۰). فطرت در قرآن، قم: نشر اسراء
۸. جی ایر، آلفرد (۱۳۶۳). زبان، حقیقت و منطق، ترجمه بزرگمهر، تهران: انتشارات دانشگاه صنعتی شریف
۹. ساجدی، ابوالفضل (۱۳۸۵). زبان دین و قرآن، قم: نشر اسراء
۱۰. سعیدی روشن، محمد (۱۳۸۳). تحلیل زبان قرآن و روش‌شناسی فهم آن، تهران: انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی
۱۱. شاکر، محمد کاظم (۱۳۸۸). روش‌های تأویل قرآن؛ معناشناسی و روش‌شناسی تأویل در سه حوزه روایی، باطنی و اصولی، چاپ سوم، قم: انتشارات بوستان کتاب
۱۲. شعیری، حمیدرضا (۱۳۹۱). مبانی معناشناسی نوین، تهران: انتشارات سمت

۱۳. علی‌زمانی، امیرعباس (۱۳۷۵). *زبان دین*، قم: انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی
۱۴. کیویت (۱۳۷۶). *دریای ایمان*، ترجمه کامشاد، تهران: نشر طرح نو
۱۵. لاریجانی، محمدصادق (۱۳۷۵). *فلسفه تحلیلی ضرورت و دلالت*، قم: نشر مرصاد
۱۶. مجتهد شبستری (۱۳۸۵). محمد، هرمنوتیک، کتاب و سنت، تهران: نشر طرح نو
۱۷. محمدرضایی، محمد (۱۳۹۰). *کلام جدید با رویکرد تطبیقی*، قم: نشر معارف
۱۸. نصری، عبدا... (۱۳۸۱). *راز متن*، تهران: سروش
۱۹. واعظی، احمد (۱۳۹۳). *درآمدی بر هرمنوتیک*، تهران: انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی
20. Gadamer, H. (1975). *Truth and Method*. Trans. G. Barden and J. Cumming. New York.
21. Heidegger, M. (1962). *Being and Time*. Trans. J. Macquartie and E. Robinson. New York.
22. Hick, J. (1966). *Faith and Knowledge*. Ithaca: Cornell University Press.
23. Mitchel, B. (ed.), *The Philosophy of Religion*
24. Peterson, M. (1991). *Reason and Religious Belief*. Oxford: Oxford University Press
25. Philips, D. Z., *The Concept of Prayer*
26. Schliermacher, F. (1958). *On Religion: Speeches to its Cultured Despisers*, Trans. John Oman, New York: Harper & Row.
27. Stiver, D. R., *The Philosophy of Religious Language*

انسان‌شناسی

دروس بیش‌نیاز: ندارد	نظری	جبرانی	نوع واحد	تعداد واحد: ۲ واحد	عنوان درس به فارسی: انسان‌شناسی
	عملی				
	نظری	پایه		تعداد ساعت: ۳۲	عنوان درس به انگلیسی: Anthropology
	عملی				
	نظری	الزامی		آموزش تکمیلی علمی: ☐ دارد ☒ ندارد	
	عملی				
نظری	اختیاری		سفر علمی ☐ کارگاه ☐ آزمایشگاه ☐ سمینار ☐		
عملی					

هدف:

- آشنایی با انسان‌شناسی با رویکرد اسلامی.

سرفصل‌ها

۱. کلیات

- مفهوم انسان‌شناسی (و تفاوت آن با مفاهیم مشابه مثل آنترپولوژی)
- اهمیت انسان‌شناسی (ارتباط انسان‌شناسی با جهان‌بینی، تأثیرات انسان‌شناسی بر علوم انسانی و ...)
- اقسام و روش‌های انسان‌شناسی (عقلی، تجربی، عرفانی، دینی، کل‌نگر، جزءنگر و ...) و مزایا و معایب هر یک
- انسان‌شناسی معاصر (ظرفیت‌ها و چالش‌ها)

۲. ابعاد وجودی انسان (انسان موجود چندساحتی)

- اشاره اجمالی به تجرد نفس
- ماهیت و مراتب نفس
- چندلایه بودن روح انسان اعم از شناختاری، عاطفی، اخلاقی و ...

۳. خلقت انسان و هدف از آن

- رویکردهای مختلف در باب خلقت انسان
- دیدگاه‌های متفاوت در باب هدف از خلقت انسان (بیان مقام خلیفه‌ا...)

۴. سرشت انسان

- تبیین مفهومی سرشت، طبیعت، فطرت و غریزه
- نظریه‌ها درباره سرشت انسان (نفی سرشت مشترک، نظریه بدسرشتی و نظریه نیک‌سرشتی)
- فطریات (آگاهی‌ها، امیال و توانایی‌ها)
- سرشت و صیوروت (سرشت اولیه و ثانویه)
- کارکرد نظریه فطرت

۵. اختیار انسان

- چیستی مفهوم اختیار
- ادله و شواهد اختیار
- گستره اختیار
- چیستی مفهوم جبر
- ادله جبر و انواع آن اعم از روان‌شناختی، اجتماعی، علمی و نقد آنها
- نسبت اختیار و علیت

۶. کمال انسان

- بیان دیدگاه اسلامی در باب سعادت
- بیان نظریات رقیب در مورد سعادت و نقد آنها اعم از لذت‌گرایی، انسان‌گرایی، نوع‌دوستی، قدرت‌گرایی و ...
- وجوه امتیاز دیدگاه اسلامی از نظریات رقیب

منابع

۱. ابراهیمیان، حسین (۱۳۸۱). *انسان‌شناسی*، تهران: انتشارات نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری
۲. اکبریان، رضا (۱۳۸۸). *جایگاه انسان در حکمت متعالیه ملاصدرا*، تهران: نشر علم
۳. جعفری، محمدتقی (۱۳۸۷). *شناخت انسان در تصعید حیات تکاملی*، چاپ دوم، تهران: موسسه تدوین و نشر آثار علامه جعفری (ره)
۴. دیرکس، هانس (۱۳۸۹). *انسان‌شناسی فلسفی*، ترجمه محمدرضا بهشتی، تهران: نشر هرمس
۵. رودگر، محمدجواد (۱۳۸۶). *انسان‌قرآنی*، قم: نشریه قیسات، شماره ۴۶
۶. ربویر، کلود (۱۳۸۴). *درآمدی بر انسان‌شناسی*، چاپ پنجم، ترجمه ناصر فکوهی، تهران: نشر نی

۷. سلیمانی اردستانی، عبدالرحیم (۱۳۸۹). *سرشت انسان در اسلام و مسیحیت با تکیه بر قرآن و عهدین*، قم: انتشارات دانشگاه ادیان و مذاهب
۸. سهرابی فر، محمدتقی (۱۳۹۴). *جیستی انسان در اسلام*. تهران: انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی
۹. شیروانی، علی (۱۳۷۶). *سرشت انسان پژوهشی در خداشناسی فطری*، قم: انتشارات نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاهها
۱۰. صفری، ماجد (۱۳۸۲). *انسان به روایت قرآن*، تهران: نشر رویداد
۱۱. طباطبایی، سید محمدحسین (۱۳۸۷). *انسان از آغاز تا انجام*، چاپ ششم، قم: انتشارات بوستان کتاب
۱۲. فکوهی، ناصر (۱۳۹۳). *تاریخ اندیشه و نظریه‌های انسان‌شناسی*، تهران: نشر نی
۱۳. کاسیرر، ارنست (۱۳۸۸). *رساله‌ای در باب انسان*، ترجمه بزرگ نادرزاده، تهران: انتشارات پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
۱۴. کبیر، یحیی (۱۳۹۱). *انسان‌شناسی*، قم: نشر مطبوعات دینی
۱۵. کولمن، سایمن و واتسون، هلن (۱۳۸۹). *درآمدی به انسان‌شناسی*، ترجمه محسن ثلاثی، تهران: نشر علمی
۱۶. گرامی، غلامحسین (۱۳۸۴). *انسان در اسلام*، قم: نشر معارف
۱۷. مورن، ادگار (۱۳۹۱). *شناخت شناخت: انسان‌شناسی شناخت (کتاب اول)*، مترجم: علی اسدی، تهران: انتشارات سروش
۱۸. می، رولو (۱۳۹۴). *انسان در جستجوی خویشتن*، ترجمه سید مهدی ثریا، تهران: نشر دانژه
۱۹. میناگر، غلامرضا (۱۳۹۰). *نیاز بشر به دین*، تهران: کانون اندیشه جوان
۲۰. نصری، عبدا... (۱۳۸۹). *فلسفه خلقت انسان*، تهران: کانون اندیشه جوان

اعجاز

دروس پیش‌نیاز: ندارد	نظری	جبرانی	نوع واحد	تعداد واحد: ۲ واحد	عنوان درس به فارسی: اعجاز
	عملی				
	نظری	پایه		تعداد ساعت: ۳۲	عنوان درس به انگلیسی: Miracle
	عملی				
	نظری	الزامی		آموزش تکمیلی علمی: ☐ دارد ☒ ندارد	
	عملی				
نظری	اختیاری	سفر علمی ☐ کارگاه ☐ آزمایشگاه ☐ سمینار ☐			
عملی					

هدف:

- آشنایی با مفهوم معجزه، ویژگی‌ها و انواع معجزه، ضرورت و امکان معجزه، شبهات اعجاز و امکان معجزه خالده.

سرفصل‌ها

چیستی و مفهوم‌شناسی معجزه

۱. رویکرد اسلامی و رویکردهای غیراسلامی و نقد آن (۱. اعجاز امری شگفت‌انگیز ۲. اعجاز امری معنادار ۳. هماهنگی رویدادها ۴. اعجاز تبیین‌ناپذیر)
۲. مؤلفه‌ها و ویژگی‌های معجزه (۱. خلاف عادت ۲. فعل خدا ۳. مطابقت با ادعا ۴ و ۵. تحدی و عدم امکان معارضه ۶. مقارن تحدی ۷. خارج از قدرت انسان ۸. زمان تکلیف)
۳. تفاوت معجزه با خوارق دیگر؛ مثل: کرامت، سحر و ...
۴. تناسب معجزه با زمانه (علت تطابق اعجاز با زمان ۲. شبهه در ضرورت تطابق)
۵. فاعل معجزه (۱. اعجاز فعل خدا ۲. اعجاز فعل پیامبران ۳. تفصیل بین معجزات)
۶. انواع معجزه.

امکان معجزه

۱. رابطه اعجاز با اصل علیت (امکان فلسفی یا عقلی)
۲. رابطه اعجاز با قوانین علمی و طبیعی (امکان تجربی)

ضرورت معجزه

(زیرفصل‌ها در اختیار استاد باشد)

وقوع معجزه

۱. راه‌های اثبات وقوع
۲. نقد شبهات مربوطه

ارزش معرفتی معجزه

۱. دلالت:

الف) معناداری اعجاز

ب) معرفت‌بخشی اعجاز

دلیل معجزه در اثبات وجود خدا (موافقان و مخالفان)

۲. اعجاز و صدق مدعی نبوت (۱،۲). موافقان ۲،۲. مخالفان ۳،۲. قائلان به تفصیل بین معجزات قولی و فعلی)
۳. اعجاز و صدق مدعی امامت (موافقان و مخالفان)
۴. اعجاز و صدق آموزه‌های دینی (موافقان و مخالفان)

اعجاز قرآن

۱. امکان معجزه خالده
۲. وجوه اعجاز
۳. شبهات اعجاز و پاسخ به آنها

منابع

۱. ابن سینا، حسین بن عبدا... (۱۳۸۵). *الهیات شفا*، مترجم و شارح: یحیی یثربی، قم: انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی
۲. احمدی، محمدامین (۱۳۷۸). *تناقض‌نما یا غیب‌نمون: نگرشی نو به معجزه*، قم: انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی
۳. جوادی آملی، عبدا... (۱۳۷۸). *تبیین براهین اثبات خدا*، قم: نشر اسراء
۴. جوادی آملی، عبدا... (۱۳۶۸). *پیرامون وحی و رهبری*، چاپ سوم، تهران: انتشارات الزهرا
۵. سبحانی، جعفر (۱۳۹۰). *مدخل مسائل جدید کلامی*، قم: نشر موسسه تعلیماتی و تحقیقاتی امام صادق (ع)
۶. سعیدی روشن، محمد (۱۳۹۳). *معجزه‌شناسی*، تهران: انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی
۷. طباطبایی، سید محمدحسین، بی‌تا، *اعجاز از نظر عقل و قرآن*، قم: نشر فاخته
۸. قدردان قراملکی، محمدحسن (۱۳۸۱). *معجزه در قلمرو عقل و دین*، قم: انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی
۹. محمدرضایی، محمد (۱۳۹۰). *کلام جدید با رویکرد تطبیقی*، قم: نشر معارف
۱۰. هیوم، دیوید (۱۳۸۷). مقاله دهم (درباره معجزات) از کتاب *تحقیق در فاهمه انسانی*، ترجمه محمدامین احمدی، در ضمیمه کتاب *تناقض‌نما یا غیب‌نمون*، قم: انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی

11. Alastair Mackinon, *Miracles*.

12. Aquinas, T. "Miracles (selection from summa corna gentiles).
13. Barbur, I, *Religion in an Age of Science the Gifford Lectures*, Vol.1.(Harper Sanfrancisco).
14. Flew, A. *Miracles*, In *Encyclopedia of Philosophy*, Vol. 3-4
15. Hume, D. (1988). *A Treatise of Human Nature*. Oxford: Clarendon.
16. Makie, J. L. *The Miracle of Theism*. Oxford: Oxford university press.
17. Owen, D. *Hume Versus Price on Miracles and Prior Probabilities*.
18. Purtill, R. *Miracles; Whatl If Thay Happen?*
19. Slupik, C. "A New Interpretation of Hume's, of Miracles" *Religious Studies*, 31, Cambridge University Press.
20. Swinburne, R. (1970). *The Concept of Miracle*. New York: St. Martin's.
21. Swinburne, R. *Miracles and Revelution*.
22. Tillich, P. *Revelation and Miracle* (Selection from Systematic Theology).
23. Waida, M. "Miracles" in *Encyclopedia of Religion* Vol.9 Ibid.

جاودانگی نفس و مسئله آخرت

دروس پیش‌نیاز: ندارد		نظری	جبرانی	نوع واحد	تعداد واحد: ۲ واحد	عنوان درس به فارسی: جاودانگی نفس و مسئله آخرت
		عملی				
		نظری	پایه		تعداد ساعت: ۳۲	عنوان درس به انگلیسی: Eternity of soule and escatology
		عملی				
		نظری	الزامی			
		عملی				
	نظری	اختیاری				
	عملی					
				آموزش تکمیلی علمی: ☐ دارد ☒ ندارد		
				سفر علمی ☐ کارگاه ☐ آزمایشگاه ☐ سمینار ☐		

هدف:

- اثبات تجرد نفس و فناپذیری آن و دفع شبهات و اثبات معاد از دیدگاه اسلامی و تطبیق آن با رستاخیز در دیگر ادیان.

سرفصل‌ها

۱- کلیات

- خاستگاه
- مفهوم‌شناسی
- رویکردها

۲- مبانی فلسفی زندگی پس از مرگ

- ملاک این‌همانی شخصیت
  - ملاک بدن
  - ملاک حافظه
  - ملاک نفس
- نفس و بدن
  - تحلیل نظریه دوگانه‌انگاری در جوهر
  - نقد نظریات فیزیکالیستی
- ادله تجرد نفس

• عقلی

• نقلی

• تجربی

۳- دلایل زندگی پس از مرگ

○ دلایل عقلی

• دلایل خداشناختی

• دلایل نفس‌شناختی

○ دلایل نقلی

○ دلایل تجربی

• تجربه‌های نزدیک مرگ

• تجربه خلع

• ارتباط بعد از مرگ

۴- چگونگی زندگی پس از مرگ

(با طرح تفصیلی دیدگاه الهیات اسلامی و اشاره اجمالی به دیدگاه مسیحیت و یهودیت)

○ کیفیت معاد

• معاد جسمانی صرف

• معاد روحانی صرف

• معاد روحانی - جسمانی

• تناسخ (اشاره اجمالی)

○ تکامل برزخی

۵- دلایل تناسخ و نقد آن

• نقد دلایل مبتنی بر حافظه

• نقد دلایل مبتنی بر ارتباط با ارواح

۶- پاسخ به شبهات زندگی پس از مرگ

○ فلسفه عذاب اخروی

○ خلود در عذاب

○ شبهه مکان بهشت و جهنم

○ شبهه اکل و ماکول

منابع

۱. قرآن کریم
۲. عهد عتیق و عهد قدیم
۳. ابراهیمی دینانی، غلامحسین (۱۳۶۸). معاد از دیدگاه زنوری و آقا علی مدرس، تهران: نشر حکمت
۴. ابن سینا (۱۳۹۰). الأشارات و التنبیها، چاپ اول، تهران: انتشارات مرکز اسناد انقلاب اسلامی
۵. ابن سینا، حسین بن عبدا... (۱۳۸۵). الهیات شفا، مقاله نهم، مترجم و شارح: یحیی یثربی، قم: انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی
۶. ارسطو، متافیزیک (۱۳۷۷) ترجمه دکتر شرفالدین خراسانی، تهران: انتشارات حکمت
۷. اکبری، رضا (۱۳۸۲). جاودانگی، قم: انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی
۸. اونامونو، میگل د. (۱۳۹۴). درد جاودانگی، ترجمه بهاءالدین خرمشاهی، چاپ دهم (ویراست سوم)، تهران: نشر ناهید
۹. پترسون، مایکل و دیگران (۱۳۷۷). عقل و اعتقاد دینی: درآمدی بر فلسفه دین، ترجمه احمد نراقی و ابراهیم سلطانی. تهران: طرح نو.
۱۰. جوادی آملی، عبدا... (۱۳۹۰). معاد در قرآن، قم: نشر اسراء
۱۱. چایدستر، دیوید (۱۳۸۰). شور جاودانگی، ترجمه دکتر غلامحسین توکلی، قم: مرکز مطالعات و تحقیقات ادیان و مذاهب
۱۲. حسن زاده آملی، حسن (۱۳۷۱). عیون مسائل نفس، تهران: انتشارات امیرکبیر
۱۳. خواجه نصیرالدین طوسی، بی تا، تجرید الاعتقاد، محقق: محمدجواد حسینی جلالی، تهران: مکتب الاعلام الاسلامی
۱۴. دکارت، رنه (۱۳۶۱). تأملات، ترجمه احمد احمدی، تهران: مرکز نشر دانشگاهی
۱۵. دی. هارت، ویلیام (۱۳۹۴). فلسفه نفس، چاپ دوم، ترجمه امیر دوانی، تهران: انتشارات سروش
۱۶. راسل، برتراند (۱۳۵۱). چرا مسیحی نیستم، ترجمه عبدالعلی دستغیب، تهران: نشر فرهنگ
۱۷. طباطبایی، سید محمدحسین (۱۳۷۵). تفسیر المیزان، چاپ پنجم، قم: دفتر انتشارات اسلامی جامعه مدرسین حوزه علمیه قم
۱۸. لاینیتس، گوتفرت ویلهلم فون (۱۳۷۴). منادولوژی، ترجمه یحیی مهدوی، چاپ اول، تهران: نشر خوارزمی

۱۹. محمدرضایی، محمد (۱۳۹۰). کلام جدید با رویکرد تطبیقی، قم: نشر معارف
۲۰. ملاصدرا (۱۳۵۴). *المبدء والمعاد*، چاپ اول، تهران: انجمن حکمت و فلسفه ایران
۲۱. ملاصدرا (۱۳۸۹). *اسفار اربعه*، ج ۸ و ۹. چاپ چهارم، تهران: انتشارات مولی
۲۲. نصری، عبدا... (۱۳۸۱). *سفر نفس: تقریرات استاد دکتر مهدی خاتری یزدی*، تهران: انتشارات نقش جهان
23. Dusasse, C. J. *A Critical Examination of the Belief in Life After Death*
24. Flew, A. *God, Freedom and Immortality*
25. Geach, P. *God and the Soul*
26. Hick, J. (1976). *Death and Eternal Life*. San Francisco: Harper and Row.
27. Hick, J. (1990, 3rd edition). *Classical and Contemporary Readings in Philosophy of Religion*. (Englewood Cliffs: Prentice-Hall)
28. Hume, D. *Two Essays on Suicide and Immortality*
29. Lamont, C. *The Illusion of Immortality*
30. Olen, J. *Persons and Their World: An Introduction to Philosophy*
31. Pric, H. H. *The Problem of Life after Death*
32. Swinburne, R. (1986). *The Evolution of the Soul*. Oxford: Oxford University Press.

منطق فهم دین

دروس بیش‌نیاز: ندارد	نظری	جبراتی	نوع واحد	تعداد واحد: ۲ واحد	عنوان درس به فارسی: منطق فهم دین
	عملی				
	نظری	پایه		تعداد ساعت: ۳۲	عنوان درس به انگلیسی: Logic of understanding Religion
	عملی				
	نظری	الزامی		آموزش تکمیلی علمی: ☐ دارد ☒ ندارد	
	عملی				
نظری	اختیاری	سفر علمی ☐ کارگاه ☐ آزمایشگاه ☐ سمینار ☐			
عملی					

هدف:

- آشنایی با کلیات «منطق کشف و فهم دین» (چیستی، شرایط، مقدمات و رویکردهای مختلف آن).

سرفصل‌ها

الف) مقدمات و کلیات (معرفی منطق فهم دین)

- ۱) تعریف دانش منطق فهم دین
- ۲) موضوع منطق فهم دین
- ۳) غایت منطق فهم دین
- ۴) فایده منطق فهم
- ۵) نسبت و مناسبات منطق فهم دین با دانش‌های همگن (فلسفه دین، فلسفه معرفت دینی، اصول فقه، قواعد فقهیه، علوم قرآن و تفسیر، هرمنوتیک، زبان‌شناسی و...)

ب) شرایط و موانع فهم دین

۱) شرایط علمی و معرفتی

۱/۱- دانش‌ها و مهارت‌های لازم جهت فهم دین:

- علم لغت (نقش آن در فهم دین، میزان شناخت و مهارت لازم و ...)

- منطق (نقش آن در فهم دین، میزان شناخت لازم و ...)

- ادبیات عرب (نقش، میزان شناخت لازم و ...)

- معانی و بیان (نقش، میزان شناخت لازم و ...)

- علوم قرآن و تفسیر (نقش، میزان شناخت لازم و ...)

- اصول فقه (نقش، میزان شناخت لازم و ...)

- درایه (نقش، میزان شناخت لازم و ...)

- رجال (نقش، میزان شناخت لازم و ...)

- آشنایی با محاورات عرفی (نقش، میزان شناخت لازم و ...)

- شناخت موضوعات عرفی (نقش، میزان شناخت لازم و ...)

۱/۲- مبانی و پیش‌انگاره‌های فهم دین

- مبانی هستی‌شناختی

- مبانی معرفت‌شناختی: امکان فهم دین، نوع فهم لازم و معتبر، انواع شناخت‌ها نسبت به دین (یقینی، ظنی و ...)

- مبانی کلامی - دین‌شناختی (مبانی خداشناختی، مبانی دین‌شناختی، مبانی وحی - سنت‌شناختی، مبانی راهنماشناختی

و ...)

- مبانی انسان‌شناختی (انسان به مثابه مفسر دین، انسان به مثابه مکلف)

- مبانی ارزش‌شناختی (ثبات و تغییر در ارزش‌ها و ...)

- مبانی جامعه‌شناختی

۲) شرایط غیر معرفتی (اخلاقی و روحی - روانی)

- تقوا

- سلامت روح و روان

۳) موانع و آسیب‌های فهم دین:

- آسیب‌شناسی فهم دین

- موانع معرفتی

ج) منابع و مدارک فهم دین و ارتباط هر یک (با نگاه روش شناختی)

۱) کتاب

۲) سنت

۳) عقل

۴) فطرت

د) رویکردهای مختلف در فهم دین:

- نقل‌گرای

- عقل‌گرای

- تجربه‌گرای

- رویکرد مطلوب

منابع

۱. حسنی، حمیدرضا و مهدی علی‌پور (۱۳۸۵). جایگاه‌شناسی علم اصول، گامی به سوی تحول، دوجلد، قم: مرکز مدیریت حوزه علمیه قم
۲. رشاد، علی‌اکبر (۱۳۸۳). فلسفه دین، تهران: سازمان انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی
۳. رشاد، علی‌اکبر (۱۳۸۴). دین‌پژوهی معاصر، چاپ دوم، تهران: سازمان انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی
۴. رشاد، علی‌اکبر (۱۳۸۹). منطق فهم دین، تهران: سازمان انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی
۵. شاکرین، حمیدرضا (۱۳۹۰). مبانی و پیش‌انگاره‌های فهم دین، تهران: سازمان انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی
۶. ضیایی‌فر، سعید (۱۳۸۲). جایگاه مبانی کلامی در اجتهاد، قم: انتشارات مرکز مطالعات دفتر تبلیغات اسلامی
۷. علی‌تبار فیروزجانی، رمضان (۱۳۹۰). فهم دین: مبانی کلامی، برابند و برونلاد. تهران: سازمان انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی
۸. مجموعه مقالات (۱۳۹۲). پیرامون فلسفه اصول فقه، به کوشش مسعود فیاضی، تهران: سازمان انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی

عقل و دین

دروس پیش‌نیاز: ندارد	نظری	جبرانی	نوع واحد	تعداد واحد: ۲ واحد	عنوان درس به فارسی: عقل و دین
	عملی				
	نظری	پایه		تعداد ساعت: ۳۲	عنوان درس به انگلیسی: Reason and Religion
	عملی				
	نظری	الزامی		آموزش تکمیلی علمی: ☐ دارد ☒ ندارد	
	عملی				
نظری	اختیاری	سفر علمی ☐ کارگاه ☐ آزمایشگاه ☐ سمینار ☐			
عملی					

هدف:

- آشنایی با دیدگاه‌های مربوط به رابطه «عقل و دین» و حل تعارض آنها و ارائه دیدگاه اسلامی در این باب.

سرفصل‌ها

۱- کلیات

- مفهوم‌شناسی عقل و انواع آن
- کاربردهای عقل
- مفهوم‌شناسی و ابعاد مختلف دین (اخلاق، عقاید یا آموزه‌ها و احکام)
- خاستگاه بحث

۲- رویکردهای مختلف در اندیشه اسلامی در باب عقل و دین

- عقل‌گرایی (حداکثری، حداقلی، اعتدالی و خودبنیاد)
- نقل‌گرایی

۳- رویکردهای مختلف در اندیشه غربی در باب عقل و دین

- عقل‌گرایی (حداکثری و انتقادی)
- ایمان‌گرایی (افراطی و غیرافراطی)

۴- عقل‌گرایی اعتدالی:

- خدمات متقابل تعامل عقل و نقل
- انواع تعارض عقل و دین
- راهکارهای تعارض‌زدایی

منابع

۱. ابراهیمی دینانی، غلامحسین (۱۳۹۰). *دفتر عقل و آیت عشق*، تهران: نشر طرح نو
۲. ابراهیمی دینانی، غلامحسین (۱۳۹۱). *ماجرای فکر فلسفی در جهان اسلام*، چاپ چهارم، تهران: نشر طرح نو
۳. ابن رشد، بی‌تا. *تهافت التهافت*، محقق: محمدیاسین عربی، بیروت: دارالفکر اللبانی
۴. ابن سینا (۱۳۶۰). *مجموعه رسائل ابن سینا*، جمع‌آوری و ترجمه ضیاء‌الدین دری، تهران
۵. ابن عربی (۱۳۸۸). *فتوحات مکیه*، ترجمه محمد خواجوی، تهران: نشر مولی
۶. آربری (۱۳۷۱). *عقل و وحی از نظر متفکران اسلامی*، ترجمه حسن جوادی، چاپ دوم، تهران: امیرکبیر
۷. املی، سید حیدر (۱۳۸۱). *جامع الأسرار*، تهران: نشر رسانش
۸. براون، کالین (۱۳۷۵). *فلسفه و ایمان مسیحی*، ترجمه طاووس میکائیلیان، تهران: نشر علمی و فرهنگی
۹. پترسون، مایکل و دیگران (۱۳۷۷). *عقل و اعتقاد دینی: درآمدی بر فلسفه دین*، ترجمه احمد نراقی و ابراهیم سلطانی، تهران: طرح نو.
۱۰. پلاتننگا، آلوین (۱۳۸۱). *عقل و ایمان*، ترجمه بهناز صفری، چاپ اول، قم: انتشارات اشراق
۱۱. جعفری، محمد (۱۳۹۰). *عقل و دین از منظر روشنفکران دینی معاصر*، قم: انتشارات بوستان کتاب
۱۲. جعفری، محمدتقی (۱۳۷۲). *تعبد و تعقل در فقه اسلامی*، قم: بنیاد محقق طباطبایی
۱۳. جعفری، محمدتقی (۱۳۷۸). *عقل و عشق در مثنوی*، چاپ اول، گردآوری، تنظیم و تلخیص: محمدرضا جوادی، تهران: موسسه نشر کرامت
۱۴. حسن‌زاده املی، حسن (۱۳۷۰). *قرآن و عرفان و برهان از هم جدایی ندارند*، چاپ اول، تهران: موسسه مطالعات و تحقیقات فرهنگی
۱۵. حکیمی، محمدرضا (۱۳۷۵). *مکتب تفکیک*، تهران: نشر فرهنگ اسلامی
۱۶. خرمشاهی، بهاء‌الدین (۱۳۸۴). *از شک تا یقین*، تهران: نشر معارف
۱۷. ژیلسون، اتین (۱۳۷۱). *عقل و وحی در قرون وسطی*، ترجمه شهرام یازوکی، تهران: موسسه مطالعات و تحقیقات فرهنگی
۱۸. شریفی، احمدحسین و حسن یوسفیان (۱۳۸۶). *عقل و وحی*، تهران: انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه

۱۹. غزالی، محمد (۱۳۴۹). *المتقند من الضلال*، ترجمه زین الدین کیانی نژاد، چاپ چهارم، تهران: عطایی
۲۰. غزالی، محمد (۱۹۹۰). *تهافت الفلاسفه*، بیروت: ماجد فخری
۲۱. فعالی، محمدتقی (۱۳۸۹). *ایمان دینی در اسلام و مسیحیت*، تهران: کانون اندیشه جوان
۲۲. کیویت، دان (۱۳۸۰). *دریای ایمان*، ترجمه حسن کامشاد، تهران: نشر طرح نو
۲۳. کی یر کگور، سورن (۱۳۷۸). *ترس و لرز*، ترجمه عبدالکریم رشیدیان، تهران: نشر نی
۲۴. محمدرضایی، محمد (۱۳۹۰). *کلام جدید با رویکرد تطبیقی*، قم: نشر معارف
۲۵. ملاصدرا (۱۳۸۹). *اسفار اربعه*، چاپ چهارم، تهران: انتشارات مولی
26. Audi, R & Wainmrigth, W. (eds.), *Rationality, Religious Belief and Moral Commitment*
27. Brown, S. C. (ed.), *Reason and Religion*
28. Clark, K. J. (1990). *Return to Reason. Grand Rapids: William Erdmans.*
29. Clifford, W. K. (1879). *Lectures and Essays*. London: Macmillan.
30. Helm, P.(ed.), *Faith and Reason*
31. Hick, J. *Arguments for the Existence of God*
32. James, W. *The Will to Believe*
33. Kierkegaard, S. *Concluding Unscientific Postscript to the Philosophical Fragment*
34. Mavrodes, G. I. (ed.), *The Rationality of Belief in God*
35. Pascal, B. *Pensees Trans. By Trotter, Thoughts*
36. Plantinga, A. & Wolterstorff, N. (eds.), *Faith and Rationality*
37. Pojman, L. ed. (1994, second edition). *Philosophy of Religion: An Anthology*. Belmont: Wadsworth.
38. Swinburn, R. (1981). *Faith and Reason*. Oxford: Clarendon Press.
39. Warner, M. (ed.), *Religion and Philosophy*
40. Wittgenstein, L. (1967). *Lectures and Conversation*. Edited by Cyril Barrett. Berkeley: University of California Press.

قلمرو دین و جامعیت آن

دروس پیش‌نیاز: ندارد		نظری	جبرانی	نوع واحد	تعداد واحد: ۲ واحد	عنوان درس به فارسی: قلمرو دین و جامعیت آن
		عملی				
		نظری	پایه		تعداد ساعت: ۳۲	عنوان درس به انگلیسی: Realm and comprehensiveness of Religion
		عملی				
		نظری	الزامی			
		عملی				
		نظری	اختیاری			
		عملی				

☐ سمینار	☐ آزمایشگاه	☒ ندارد	☐ دارد
		☐ آموزش تکمیلی علمی:	☐ دارد
		☐ سفر علمی	☐ کارگاه

هدف:

- بررسی دیدگاه‌های مختلف درباره قلمرو دین و اثبات جامعیت دین اسلام

سرفصل‌ها

کلیات

- مفاهیم و مبادی تصویری بحث شامل: معنای قلمرو، جامعیت، دین و اسلام
- جایگاه متطقی و علمی بحث قلمرو دین و جامعیت آن
- تاریخچه بحث در غرب و اسلام

روش‌شناسی

- روش‌های درون‌دینی
- روش‌های برون‌دینی
- روش‌های ترکیبی

رویکردها و دیدگاه‌ها در مورد قلمرو دین و مبانی و ادله آنها به همراه نقد

○ دیدگاه جامع‌نگر شامل:

✓ دیدگاه اعتدالی (دیدگاه علامه طباطبائی، شهید مطهری و ... نظریه جامعیت قرآن یا اسلام در راستای هدف دین)

○ دیدگاه غیرجامع‌نگر شامل:

- ✓ دیدگاه حداکثری (نظریه جامعیت مطلق قرآن، نظریه جامعیت مطلق اسلام نسبت به امور فردی و اجتماعی، علوم انسانی و طبیعی و ...)
- ✓ دیدگاه حداقلی (دیدگاه روشنفکران نومعتزلی مثل سروش، بازرگان و شبستری)

جامعیت دین و عرصه های آن

○ معیارهای کمال و جامعیت (مطابقت با فطرت انسان، سهولت و انعطاف‌پذیری در تعلیمات، توان پاسخ‌گویی به پرسش‌های بشر، شایستگی همگانی و جاودانگی، همسویی با انسان، همگونی اجزای دین، نگاه همه‌جانبه، فراروئی و آینده‌نگری، عقلانی بودن آموزه‌ها، توجه به تفقه و اجتهاد و ...)

○ جامعیت در عرصه علوم طبیعی

○ جامعیت در عرصه علوم انسانی (اعم از علوم انسانی تجربی و غیرتجربی)

- فلسفه و کلام
- فقه و حقوق
- اخلاق و عرفان
- تعلیم و تربیت
- علوم اجتماعی مانند علم سیاست و اقتصاد و ...

منابع

۱. ادیب، عادل (۱۳۷۵). *نقش امامان معصوم (ع) در حیات اسلام*، ترجمه مینا جیگاره، تهران: دفتر نشر فرهنگ اسلامی
۲. استیس، والتر ترنس (۱۳۷۷). *دین و نگرش نوین*، ترجمه احمدرضا خلیلی، تهران: نشر حکمت
۳. بازرگان، مهدی (۱۳۷۷). *خدا و آخرت: هدف بعثت انبیاء*، تهران: نشر رسا
۴. جوادی آملی، عبدا... (۱۳۸۶). *منزلت عقل در هندسه معرفت دینی*، چاپ هفتم، قم: نشر اسراء
۵. جوادی آملی، عبدا... (۱۳۸۹). *انتظار بشر از دین*، قم: نشر اسراء
۶. جوادی آملی، عبدا... (۱۳۹۱). *گستره دین*، قم: نشر اسراء
۷. جوادی آملی، عبدا... (۱۳۹۲). *دین‌شناسی*، محمدرضا مصطفی‌پور (محقق)، قم: نشر اسراء
۸. خسروپناه، عبدالحسین (۱۳۸۰). *گستره شریعت*، قم: نشر معارف
۹. خسروپناه، عبدالحسین (۱۳۸۱). *انتظارات بشر از دین*، تهران: انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی
۱۰. خسروپناه، عبدالحسین (۱۳۸۱). *قلمرو دین*، قم: انتشارات مرکز مطالعات و پژوهش‌های فرهنگی حوزه علمیه

۱۱. داعی نژاد، سید محمدعلی (۱۳۸۷). قلمرو دین، تهران: انتشارات کانون اندیشه جوان
۱۲. سبحانی، جعفر (۱۳۶۹). *خاتمیت از نظر قرآن و حدیث و عقل*، قم: موسسه سیدالشهدا (ع)
۱۳. سروش، عبدالکریم (۱۳۷۳). *قبض و بسط تئوریک شریعت*، چاپ سوم، تهران: انتشارات صراط
۱۴. سروش، عبدالکریم (۱۳۷۹). *بسط تجربه نبوی*، چاپ سوم، تهران: انتشارات صراط
۱۵. سروش، عبدالکریم (۱۳۸۸). *فربه‌تراز/ایدئولوژی*، تهران: انتشارات صراط
۱۶. سروش، عبدالکریم (۱۳۹۲). *ملار و مدیریت*، چاپ پنجم، تهران: انتشارات صراط
۱۷. طباطبایی، سید محمدحسین (۱۳۷۵). *تفسیر المیزان*، چاپ پنجم، قم: دفتر انتشارات اسلامی جامعه مدرسین حوزه علمیه قم
۱۸. طباطبایی، سید محمدحسین (۱۳۹۰). *بررسی‌های اسلامی*، به کوشش هادی خسروشاهی، قم: انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی
۱۹. علی‌اکبریان، حسنعلی (۱۳۷۷). *درآمدی بر قلمرو دین*، تهران: انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی
۲۰. فرامرزی قراملکی، احد (۱۳۸۹). *قلمرو پیام پیامبران*، تهران: انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی - کانون اندیشه جوان
۲۱. کریمی، مصطفی (۱۳۸۲). *قرآن و قلمروشناسی دین*، قم: موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره)
۲۲. کریمی، مصطفی (۱۳۹۰). *جامعیت قرآن کریم: پژوهشی در قلمرو قرآن*، تهران: انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی
۲۳. گریفین، دیوید ری (۱۳۸۸). *خدا و دین در جهان پسا مدرن*، ترجمه آیت اللهی، تهران: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
۲۴. مجتهد شبستری، محمد (۱۳۷۵). *هرمنوتیک*، کتاب و سنت، تهران: نشر طرح نو
۲۵. مجتهد شبستری، محمد (۱۳۸۱). *نقدی بر قرائت رسمی از دین*، تهران: نشر طرح نو
۲۶. محمدرضایی، محمد (۱۳۹۱). *الهیات فلسفی*، قم: انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی
۲۷. نصری، عبدا... (۱۳۸۰). *یقین گمشده: گفتگوهای درباره فلسفه دین*، تهران: انتشارات سروش
۲۸. نصری، عبدا... (۱۳۹۴). *انتظار بشر از دین*، چاپ هفتم، تهران: انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی
۲۹. هادوی تهرانی، مهدی (۱۳۸۳). *مکتب و نظام اقتصادی اسلام*، قم: نشر خانه خرد
۳۰. هادوی تهرانی، مهدی (۱۳۸۵). *مبانی کلامی اجتهاد در برداشت از قرآن کریم*، قم: نشر خانه خرد

الهیات تطبیقی

دروس پیش‌نیاز: ندارد	نظری	جبرانی	نوع واحد	تعداد واحد: ۲ واحد	عنوان درس به فارسی: الهیات تطبیقی (تاریخ تدوین کتب آسمانی و محورهای موضوعی)	
	عملی					
	نظری	پایه		تعداد ساعت: ۳۲	عنوان درس به انگلیسی: Comparative Theology (history compilation of the scriptures and basic principles)	
	عملی					
	نظری	الزامی		اختیاری		تعداد
	عملی					
نظری	اختیاری	تعداد	تعداد			
عملی						
☐ آموزش تکمیلی علمی: دارد ☐ ندارد ☐ سفر علمی ☐ کارگاه ☒ تدارک ☐ آزمایشگاه ☐ سمینار						

هدف:

- آشنایی با اصول و مؤلفه‌های اساسی اسلام، مسیحیت و تطبیق آنها و اثبات حقانیت الهیات اسلامی.

سرفصل‌ها

۱. مفهوم‌شناسی و کلیات

- الهیات مسیحی و انواع آن
- الهیات و کلام اسلامی
- تفاوت الهیات با دانش‌های همگن

۲. خداشناسی

- ذات صفات الهی
- توحید و تثلیث
- مشیت الهی
- تجسد
- بساطت

۳. جهان‌شناسی

- خلقت و وابستگی جهان

• خلقت و اصل علیت

• وحدت و کثرت

• حدوث و قدم

۴. انسان‌شناسی

• نفس و بدن

• گناه اولیه و هبوط حضرت آدم (ع)

• انسان و نجات

• انسان و معرفت

• انسان و جامعه

۵. وحی‌شناسی

• وحی‌شناسی

• قرآن و تحریف‌ناپذیری

• کتاب مقدس و تحریف‌پذیری

• نقادی کتاب مقدس

• نقش و جایگاه پیامبر در وحی

۶. فرجام‌شناسی اعم از اسکاتولوژی (موعودگرایی) و معاد

• رجعت

• عصر مهدوی و عیسی مسیح

• رستاخیز عیسی مسیح

• عروج عیسی مسیح

• عالم برزخ

• معاد روحانی و جسمانی

منابع

۱. کتاب مقدس
۲. انجیل برنابا
۳. اسمارت، نینیان، (۱۳۸۳). تجربه دینی بشر، ترجمه محمد محمدرضایی و ابوالفضل محمودی، تهران: انتشارات سمت
۴. توفیقی، حسین (۱۳۸۹). آشنایی با ادیان بزرگ، تهران: انتشارات سمت
۵. زرین کوب، عبدالحسین (۱۳۸۳). در قلمرو وجدان، تهران: انتشارات سروش
۶. ژیلسون، اتین (۱۳۶۶). روح فلسفه قرون وسطی، ترجمه علی مراد داوودی، تهران: انتشارات علمی و فرهنگی
۷. ژیلسون، اتین (۱۳۷۱). عقل و وحی در قرون وسطی، ترجمه شهرام پازوکی، تهران: موسسه مطالعات و تحقیقات فرهنگی
۸. ژیلسون، اتین (۱۳۷۵). مبانی فلسفه مسیحیت، ترجمه محمد محمدرضایی و سید محمود موسوی، قم: انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی
۹. ژیلسون، اتین (۱۳۹۰). تاریخ فلسفه مسیحی در قرون وسطی، ترجمه رضا گندمی نصرآبادی، تهران: انتشارات سمت
۱۰. سی. تنی. مریل (۱۳۶۲). معرفی عهد جدید، ترجمه ط. میکائیلیان، تهران: انتشارات حیات ابدی
۱۱. کلیاسی اشتری، حسین (۱۳۸۴). تبارشناسی کتاب مقدس، تهران: انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی
۱۲. لین، تونی (۱۳۸۰). تاریخ تفکر مسیحی، ترجمه رابرت آسیان، چاپ اول، تهران: نشر و پژوهش فروزان روز
۱۳. مک گراث، آلیستر (۱۳۹۲). درس‌نامه الهیات مسیحی، ترجمه بهروز حدادی، قم: انتشارات دانشگاه ادیان و مذاهب
۱۴. میشل، توماس (۱۳۸۱). کلام مسیحی، ترجمه حسین توفیقی، قم: انتشارات مرکز مطالعات و تحقیقات ادیان و مذاهب
۱۵. ناس، جان بایر (۱۳۹۲). تاریخ جامع ادیان، ترجمه علی اصغر حکمت، تهران: نشر علمی و فرهنگی
۱۶. هامفری کارپنتر (۱۳۷۵). عیسی (ع)، ترجمه حسن کامشاد، تهران: نشر طرح نو
۱۷. همتی، همایون (۱۳۷۹). مقدمه‌ای بر شناخت مسیحیت، تهران: انتشارات نقش جهان

۱۸. هیوم، رابرت (۱۳۶۹). *ادیان زنده جهان*، ترجمه عبدالرحیم گواهی، تهران: نشر فرهنگ اسلامی

19. Ehrman, B. *The New Testament*, New York, Oxford University Press
20. Grant, F. G. *The Gospels: Their Origins and their Growth*
21. Jacobs, L. *A Jewish Theology*.
22. Neusner, J. and Soma, I. *Comparing Religions Through Law: Judaism & Islam*, New York, Rutledge Jung and the Monotheism: Judaism & Islam, Edited by Joel Ryce Menuhin, New York, Rutledge
23. Roth, C. Editor in Chief, *Encyclopedia Judaica*, Keter Publishing House, Jerusalem
24. Smart, N. *The Religious Experience of Mankind*

